

H

Tijdschrift over de geschiedenis van
Heemstede en Bennebroek

Heerlijk Heden

Jaargang 46 – winter 2019 – nummer 179

Prijs € 4,95

Alexander Breslau, een energieke autoverkoper
Herbestemming is redding bollenschuren
Heemstedse loodgieter op Terschelling? Rondom de
Binnenweg in Bennebroek Transformatorhuisjes in Heemstede
De Erfgoedprijs is meer dan een beloning
De Philipinehoeve aan de Slotlaan Werk aan de weg:
verbreding Herenweg en Rijksstraatweg
HVHB wint de Minerva-Cultuurprijs

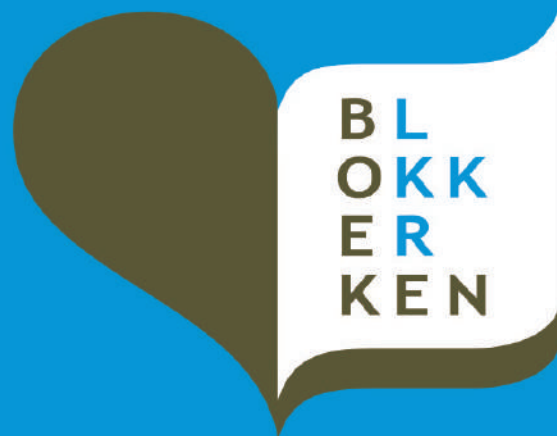

**Niet geldig in combinatie met
andere kortingen of acties.
Niet geldig op postzaken.*

Op vertoon van deze advertentie
15% korting!
op ons gehele assortiment

• printen en kopiëren • drukwerk • office supplies • cartridges • papier • signing

Binnenweg 68 • Heemstede • tel 023-5290138 • info@bbprintoffice.nl • www@bbprintoffice.nl • twitter: @bbprintoffice

Binnenweg 138
2101 JP Heemstede
023 528 24 72
info@boekhandelblokker.nl
www.boekhandelblokker.nl

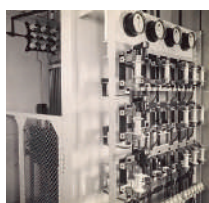
boekhandelblokker

home
stede
interieur | accessoires

Homestede | Raadhuisstraat 86-88, 2101 HJ, Heemstede | www.homestede.nl | info@homestede.nl | 023-7520060

Inhoud

Alexander Breslau, een energieke autoverkoper	3
<i>Anja Kroon</i>	
Herbestemming is redding bollenschuren	8
<i>Ellen Kerkvliet</i>	
Heemstedse loodgieter op Terschelling?	15
<i>Marloes van Buuren</i>	
Rondom de Binnenweg in Bennebroek	18
<i>Martin Bunnik</i>	
Transformatorhuisjes in Heemstede	25
<i>Marc de Bruijn</i>	
De Erfgoedprijs is meer dan een beloning	32
<i>Ellen Kerkvliet</i>	
De Philipinehoeve aan de Slotlaan	35
<i>Marc de Bruijn</i>	
Werk aan de weg: verbreding Herenweg en Rijksweg	40
<i>Marloes van Buuren</i>	
Van het bestuur	46
Illustratieverantwoording	52

Van de voorzitter

2019 begint goed!

Het nieuwe jaar is mooi begonnen, want op 13 januari mocht de HVHB de Minerva-Cultuurprijs in ontvangst nemen. Deze prijs is een initiatief van de Heemstedse Kunstkring en wordt eens in de drie jaar uitgereikt aan personen of instellingen die zich op bijzondere wijze hebben ingezet voor kunst en cultuur. U leest er meer over op blz. 46.

Zo'n prijs is natuurlijk ook een stimulans om nog een tandje bij te zetten en extra je best te doen. Dat doen we graag, en in 2019 organiseren we dan ook weer tal van activiteiten. Op de achterzijde van het omslag leest u het (voorlopige) programma. Daarnaast blijven we ons inzetten voor een groen Manpadslaangebied, zo min mogelijk en alleen passende bebouwing op de zuidstrook van de Hartekamp en respect voor het karakter van Park Vogelenzang in Bennebroek, waar nieuwbouw gerealiseerd wordt. Tevens zijn we in overleg met SEIN over de nieuwbouw van de polikliniek op Meer en Bosch en over de toekomst van het Lorentz de Haas Laboratorium. Stuk voor stuk gebieden in Heemstede en Bennebroek die van grote cultuurhistorische waarde zijn. En, heel belangrijk: we intensiveren de samenwerking met andere historische verenigingen in de regio. Samen staan we sterker.

We hopen u dit jaar weer vaak te zien en te horen, tijdens onze excursies, lezingen, Koffie met HeerlijkHeden, in het Pomphuis, of gewoon in het dorp. We gaan er een mooi jaar van maken.

Jaap Verschoor

Redactie HeerlijkHeden

Marloes van Buuren (eindredactie)
Ellen Kerkvliet-van Holk
Anja Kroon-van Helden
Carla van der Stap
Redactieadres
Richard Holplein 10 / 2102 EP Heemstede
redactie@hv-hb.nl

Secretariaat en contact

Willem Jan Wiebosch
Eemlaan 5 / 2105 XA Heemstede
06-30234905 / secretaris@hv-hb.nl

Ledenadministratie en abonnementen

Alexander Koopman
Meijerslaan 14 / 2105 PC Heemstede
023-5290530 / administratie@hv-hb.nl

Bestuur HVHB

Jaap Verschoor, voorzitter,
communicatie en PR a.i.
Willem Jan Wiebosch, secretaris
Alexander Koopman, penningmeester,
ledenadministratie
Kees Wierda, karakterbehoud
Gerry Weijers-van Vugt,
evenementencommissie
Ellen Kerkvliet-van Holk,
redactie HeerlijkHeden
Louis Goulmy, commissie Pomphuis

Commissies HVHB

Commissie communicatie
Jaap Verschoor a.i.
(communicatie@hv-hb.nl)

Commissie karakterbehoud
Kees Wierda
(karakterbehoud@hv-hb.nl)

Evenementencommissie
Gerry Weijers-van Vugt
(evenementen@hv-hb.nl)

Historische commissie
Ruud Bannink
(historischecommissie@hv-hb.nl)

Archiefcommissie
Anja Kroon
(archieff@hv-hb.nl)

Commissie Pomphuis
Louis Goulmy
(pomphuis@hv-hb.nl)

Voor meer informatie over de commissies,
zie www.hv-hb.nl > Wie we zijn > Commissies

Bestellen uitgaven HVHB (boeken en tijdschriften)

administratie@hv-hb.nl

Website

www.hv-hb.nl
Webmaster: Harry Opheikens
(webmaster@hv-hb.nl)

Vormgeving HeerlijkHeden

Peter Verwey Grafische Producties bv, Heemstede

Drukwerk HeerlijkHeden

Ten Brink, Meppel

Afbeelding voorzijde omslag: Bollenschuur aan de Manpadslaan in Heemstede (zie het artikel over bollenschuren op blz. 8).

© Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd of worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek (contact: redactie@hv-hb.nl).

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Doelstelling en activiteiten

Het bevorderen van kennis over en belangstelling voor de geschiedenis van Heemstede en Bennebroek en de zorg voor het karakterbehoud van hetgeen van historische, stedenbouwkundige, architectonische en/of landschappelijke betekenis is. De vereniging geeft het kwartaaltijdschrift HeerlijkHeden en historische publicaties uit, organiseert excursies, geeft lezingen, werkt mee aan de jaarlijkse Open Monumentendagen en is alert op de instandhouding van karakteristieke elementen in beide plaatsen.

Lidmaatschap en abonnementen

Aanmelding, opzegging en adreswijziging bij de ledenadministratie of via www.hv-hb.nl. Het lidmaatschap loopt jaarlijks door, tenzij u schriftelijk opzegt vóór 1 november. De contributie is € 18,- per jaar (of zoveel meer als u zou willen geven), na ontvangst van een nota over te maken op NL03 INGB 0000 273506 (IBAN) t.n.v. Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek. Buitenlandse leden betalen een toeslag vanwege de hogere verzendkosten. (Het BIC-nummer is: INGBNL2A.)

HeerlijkHeden

HeerlijkHeden verschijnt viermaal per jaar. De naam van het tijdschrift verwijst naar de heerlijkheden Heemstede en Bennebroek, die in de voorbije eeuwen onder het gezag van een ambachtsheer stonden. De H, twee keer als hoofdletter geschreven, geeft aan dat het ook 'heden' nog 'heerlijk' is in deze plaatsen te wonen. Het silhouet achter op het omslag en aan de binnenkant geeft van links naar rechts een aantal kenmerkende gebouwen van Bennebroek en Heemstede weer

Alexander Breslau, een energieke autoverkoper

Anja Kroon

In de eerste decennia van de 20ste eeuw reden er nog weinig auto's in Nederland. Het aantal groeide maar langzaam. Een van de actieve importeurs in die vroege periode was Alexander Breslau, oprichter van de Eerste Heemsteedsche Sporthandel.

▲ *De Eerste Heemsteedsche Sporthandel aan de Camplaan 42 op de hoek bij het Raadhuisplein. Het huis links op de achtergrond staat er nog, tegenover het raadhuis. De Revue der Sporten, april 1913.*

In 1896 reed de eerste automobiel in Nederland door Den Haag. Toch bleven auto's tot na de Eerste Wereldoorlog een luxeproduct voor welgestelden en de infrastructuur zoals wij die nu kennen, met benzinstations, garages, rijsscholen en hulpdiensten, moest nog ontwikkeld worden. Pas na 1923 nam de autoverkoop in ons land een grote vlucht.

Autorijden als sport

Toen Alexander Breslau eind 1912 de Eerste Heemsteedsche Sporthandel op de hoek van de Camplaan en het Raadhuisplein opende, stonden er circa 4000 auto's geregistreerd in Nederland.

▲ *X: pand Eerste Heemsteedsche Sporthandel, C: Camplaan, R: raadhuis; kaart Uitbreidingsplan 1912.*

Anno 2018 zijn dat er bijna 8,4 miljoen. Autorijden was in 1912 nog voorbehouden aan zeer rijke heren, die zich een auto, meestal met chauffeur, konden veroorloven en die voldoende vrije tijd hadden om toertjes te maken over de buitenwegen. Zeker in het eerste decennium van de 20ste eeuw was autorijden een avontuur; snelheid die men zelf kon regelen, reisjes zonder tijdschema's, steeds verder weg, de uitdaging van de techniek die de chauffeur onder de knie moest hebben. Een automobiel was een statussymbool voor ondernemende mannen, die genoten van de snelheid van het nieuwe vervoermiddel en het rijden als een sport zagen die vooral in de zomer beoefend werd.

Zelf sleutelen

In 1902 werden in Haarlem en omgeving 36 rijvergunningen verstrekt, waarvan 25 aan chauffeurs. Dit laat zien dat er in die periode meer beroepschauffeurs waren en minder eigenaren die zelf reden. Wie wilde autorijden had dus een vergunning nodig en daarbij moest hij (of zijn chauffeur) handig zijn. De nog gebrekkige autotechniek van het nieuwe vervoermiddel was de oorzaak van allerlei mankementen onderweg en de vele lekke banden door de onverharde wegen moesten ook zelf gerepareerd worden. De problemen werden vaak veroorzaakt door defecte bougies of accu's, zaken die vrij eenvoudig te repareren waren, maar dan moest je wel verstand van techniek hebben. Ook de benzine gaf in die jaren vaak storingen omdat er speciale stoffen aan toegevoegd moesten worden, iets wat vrij nauw luisterde.

▲ Haarlems Dagblad, 5 februari 1913.

De cycle-car

Langzaamaan groeide de overtuiging bij de autopioniers, waartoe ook de ANWB behoorde, dat auto's betrouwbaarder, comfortabeler en vooral goedkoper moesten worden. De weerstand tegen de racemonsters nam af en auto's werden steeds meer gezien als een praktisch vervoermiddel, met name voor artsen. Een vervoermiddel dat met de nodige technische aanpassingen geschikt kon zijn voor stadsverkeer.

De zogenaamde cycle-cars, in het Frans voiturettes genaamd, die vanaf 1907 in Engeland geproduceerd werden, leken te voldoen aan al deze eisen. Met een lage prijs en een goede constructie vulden ze het gat op tussen de luxewagens en de motorfietsen. Ook Breslau was ervan overtuigd dat deze kleine, lichte auto's, waarvan er al veel in Amerika reden, de toekomst hadden.

De Bedelia, nieuw, goed en goedkoop

De Franse Bedelia die Breslau vanaf 1912 importeerde en waarvoor hij veel reclame maakte – daarin herkennen we de moderne zakenman – was het prototype van zo'n voiturette. Het was een simpele, voordelige wagen, die in Frankrijk populair geworden was door het winnen van de Grand Prix de France in 1912. De Bedelia werd in Parijs gemaakt van 1910 tot 1925 en kostte in 1912 rond de 1200 gulden. Naar schatting zijn er circa 3000 Bedelia's geproduceerd. Nederlanders stonden wat huiverig tegenover dit soort automobielen omdat er veel 'speelgoed' onder was, maar de Bedelia had uitstekende kwaliteiten volgens het tijdschrift *De Revue der Sporten* in 1913. De tweecilindermotor, in sommige types maar één cilinder, was degelijk. De transmissie vond plaats door middel van een riem. Omdat dit bij motorfietsen vaak tot problemen leidde, had de Bedelia een bijzonder vernuftige riemspanner gekregen, waardoor het slippen van de riem uitgesloten was. Het overschakelen naar de tweede versnelling was ingewikkeld

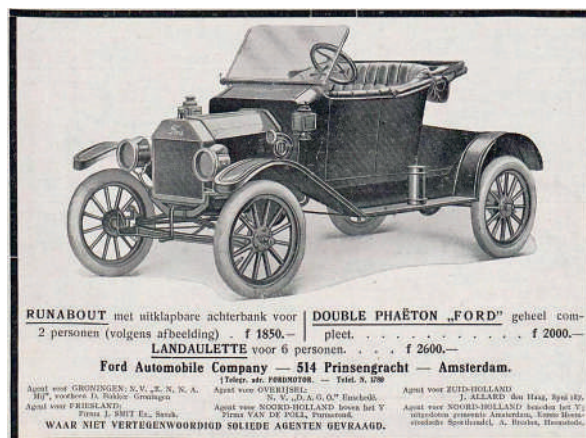
► Een Bedelia uit 1912.

en vereiste enige handigheid. Zowel de bestuurder achterin als de passagier voorin moesten daarvoor een hefboom overhalen. Bij latere modellen kwamen de twee hefbomen achterin en kon de bestuurder alleen rijden. De carrosserie was eenvoudig maar bood voldoende zitcomfort en ook de vering voldeed prima. Het was een sportief karretje met een leuk torpedomodel, waardoor het wat van een vliegtuig weghad en daarmee zeker de jongelui zou aanspreken.

Het was een wagen die vertrouwen schonk, hoewel de schrijver van het stukje wel wat suggesties ter verbetering had. Het klappen van de motor zou verminderd kunnen worden. Het zou ook mooi zijn als de auto door een slinger aangezwengeld kon worden in plaats van door het huidige touw, wat 'wel wat bromtolachtig stond' en het zou zeker een verbetering zijn als de auto ook achteruit kon rijden. Toch was het eindoordeel positief, het was een praktisch en degelijk karretje.

Feit is dat de Bedelia, de lichte auto, waar men aanvankelijk veel van verwachtte, niet robuust genoeg en betrouwbaar bleek te zijn. De ontwikkelingen gingen snel. Inmiddels kwamen er kwalitatief veel betere auto's op de markt die ook niet te duur waren voor artsen, advocaten of handelsreizigers. In Amerika begon Henry Ford met de massaproductie van betaalbare en degelijke auto's, waarvan Breslau vanaf 1913 ook agent was.

▲ Breslau verkocht in het voorjaar van 1913 ook auto's van het merk Ford. De Revue der Sporten, 6 mei 1913.

De eerste chauffeursschool

Een rijbewijs was nog lang niet vereist, die wettelijke verplichting kwam pas in 1927. Toen werd een onderzoek naar bekwaamheid verplicht voor wie een rijbewijs wilde. Meestal was alleen een proefrit voldoende om het papiertje te krijgen. Breslau, die eerder in Duitsland, Engeland en Amerika kennis had opgedaan in de automobielbranche, zag al vroeg het nut in van een gedegen opleiding en bood in Heemstede cursussen aan voor chauffeurs en mecaniciens. Met zijn rijopleiding was hij zelfs de eerste in Haarlem en wijde omgeving. Hij verwachtte veel leerlingen te krijgen en besteedde grote zorg aan zijn opleidingen.

Hoofdredacteur van *Haarlems Dagblad* R. Peereboom deed in december 1912 verslag van een instructierit in een 12/15 PK Engelse Darracq die Breslau voor dat doel gebruikte. Als eerste mocht een rijwielhersteller die al zes lessen had gehad de auto naar Santpoort rijden. Daar nam een nieuwe leerling het stuur over terwijl Breslau en Peereboom achterin zaten. Breslau gaf nuttige aanwijzingen aan de leerling die al snel met 50 km per uur naar Velsen reed. Ondertussen zwenkte hij van links naar rechts door de opspattende plassen en modder en ontweek ternauwernood een oude juffrouw en een mestwagen. Hij moest vooral leren zijn snelheid aan te passen en een rechte lijn te houden. Breslau meende dat aanleg een grote rol speelde bij het besturen van een automobiel: niet iedereen had de 'flair' om moeilijkheden op een slechte weg of in druk verkeer op te lossen. In het voorjaar van 1914 werd de rijsschool uitgebreid met een nieuwe Amerikaanse wagen.

▼ *Haarlems Dagblad*,
7 december 1912.

Naamsverandering

Breslau timmerde flink aan de weg met zijn onderneming. Zo haalde hij de krant doordat hij op 20 april 1913 in snelle vaart naar Amsterdam was gereden om bij het telegraafkantoor de uitslag van de voetbalwedstrijd Nederland-België op te halen, die in Zwolle was gespeeld. Hierdoor kon de uitslag al op dezelfde middag vóór 6 uur in Haarlem bekend gemaakt worden.

Begin 1914 verving Breslau de weinig aansprekende naam Eerste Heemsteedsche Sporthandel door *Anglo-Dutch Auto Co.*, een naam die de zaak een meer internationale uitstraling gaf.

Reclamestunt

Voor mensen met een kleinere beurs was een motorfiets een prima alternatief. Hij had dezelfde voordelen als een auto, maar was veel goedkoper. Vaak was de motorfiets een opstapje naar een latere auto. In maart 1914 werd Breslau importeur van de Engelse Clyno-motorfiets en van een goedkopere, eveneens Engelse motorfiets, die hij onder zijn eigen naam Ada (Anglo-Dutch-Auto) verkocht. De Clyno was een 2 cilinder zijspanmotor, volgens de advertenties 'een perfecte moderne Engelse machine'. Het grote voordeel van de Clyno was dat hij demontabele wielen had, waardoor geknoei met tubes solutie bij lekke banden onderweg, overbodig was. Je zette eenvoudigweg het reservewiel erop. Nieuw was ook dat de reservewielen op alle assen pasten.

Om aandacht te vragen voor zijn nieuwe merk organiseerde Breslau een opmerkelijke reclamestunt. Hij wilde de kracht van de motor bewijzen door met acht mannen op de Clyno het Kopje van Bloemendaal op te rijden. De Clyno had geen enkele moeite met de steile helling en de foto's van de succesvolle reclamestunt trokken de aandacht in advertenties in verschillende tijdschriften.

De Clyno-zijspan-combinatie, zelf ongeveer 150 K.G. wegend en met een gewicht van 582.50 K.G. bevracht, tuft het Kopje op.

Hoe de geweldig-sterke Clyno, met acht man beladen, het Kopje bij Bloemendaal besteeg.

▲ De foto van de Clyno-motorfiets op het Kopje van Bloemendaal werd gebruikt bij advertenties in sporttijdschriften. De Revue der Sporten, 14 mei 1914.

Breslau vertrekt

Waren het persoonlijke of zakelijke redenen waardoor Breslau zijn bedrijf in oktober 1916 naar Den Haag verplaatste? Den Haag was in die tijd dé autostad in Nederland, waar al vanaf 1906 een goede opleiding was voor technici en chauffeurs. Was Heemstede nog te dorps voor de plannen van Breslau, die

door Peereboom 'een internationale Hollander' werd genoemd? De reden is niet bekend, maar er kwam in ieder geval geen nieuw garagebedrijf op de Camplaan 42. In 1917 remigreerde Breslau's Amerikaanse vrouw naar haar geboorteplaats Cleveland in de Verenigde Staten, hijzelf volgde in 1923.

De motor- en rijwielwet van 1908

In 1905 stelde de rijksoverheid een nieuwe motor- en rijwielwet vast die in 1908 aangepast werd. Hierin werden, onder andere, de maximumsnelheden voor motorvoertuigen vastgelegd die golden binnen en buiten de kom van de gemeentes. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland bepaalden welke delen van gemeentes tot de kom behoorden. In Heemstede waren dat de Hout, het Dorp en de Glip. Er kwamen bordjes langs de wegen die aangaven waar de kom begon en ophield.

Binnen de kommen gold een maximumsnelheid van 10 km per uur, daarbuiten mocht iedereen zo hard rijden als hij wilde. Dit duurde tot 1923 toen de snelheid binnen de kommen verhoogd werd naar 20 km, hoewel in Heemstede in sommige straten nog 10 km bleef gelden. Pas in 1957 werd een snelheid van 50 km in de bebouwde kom toegestaan.

De landelijke overheid had in 1908 nog niets te zeggen over de gemeentelijke wegen, waardoor iedere gemeente zelf kon bepalen welke straten en wegen voor auto's toegankelijk waren. In Heemstede waren dat de doorgaande wegen vanaf de Glipperweg, via Achterweg of Voorweg, het Raadhuisplein en Binnenweg naar de Hout en de Leidschevaartweg. Ook de straten die oost-west liepen, mochten met auto's bereden worden: Meerweg, Prinsenlaan, Van Merlenlaan, Kerklaan, Koe-diefslaan, Manpadslaan en de Zandvoortselaan. De vaststelling leidde wel tot enige discussie in de gemeenteraad, omdat er twijfel was of de Kerklaan wel geschikt was voor auto's. Als de school of de kerk uitging dan zou er een gevaarlijke situatie kunnen ontstaan. Maar, zo concludeerde men, er reden zo weinig auto's over de Kerklaan dat een bordje met de waarschuwing 'motorvoertuigen langzaam rijden' wel kon volstaan.

Herbestemming is redding bollenschuren

Ellen Kerkvliet

Waar vroeger de bollen op stellingen lagen te drogen, is nu een huiskamer, atelier of fitnessruimte. Bollenschuren zijn in Heemstede en Bennebroek niet meer als zodanig in gebruik, maar dankzij hun herbestemming blijven ze bewaard als uniek erfgoed van de bloembollencultuur.

► De laatste nog originele bollenschuur in Heemstede staat aan de Manpadslaan. De schuur is gebouwd in 1910 en wordt sinds de jaren '90 niet meer gebruikt. Deze foto is genomen in 1996. Tegenwoordig staat de schuur – een gemeentelijk monument – er veel minder florissant bij.

Nog niet zo lang geleden bepaalden bollenvelden een groot deel van het landschap van Heemstede en Bennebroek. Maar de velden maakten plaats voor woonwijken en daarmee verdwenen ook de meeste karakteristieke bollenschuren. Totdat begin jaren '90 van de vorige eeuw het besef kwam, dat de gebouwen een uniek cultuurhistorisch erfgoed zijn. Wat de pakhuizen zijn voor Amsterdam, betekenen de bollenschuren voor de Bollenstreek. Sindsdien is men zuinig geworden op de nog resterende bollenschuren en is een aantal zelfs tot

monument verklaard. De Werkgroep Bollenerfgoed van het CultuurHistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek zet zich in om het bollenerfgoed te behouden en te beschermen. Ook in Heemstede en Bennebroek zijn oude bollenschuren bewaard gebleven, waarvan enkele in dit artikel worden beschreven.

Huize Flora

Tegenover de trambrug aan de Bennebroekerlaan staat Huize Flora. Het witgepleisterde woonhuis uit de tweede

Drogen, pellen, sorteren, verpakken

Niet de bloem, maar de bol is het product waar het de bollenhandelaren om te doen is. Aanvankelijk werden de bollen bij de kwekers op zolder gedroogd, maar al gauw verzezen er voor dat doel schuren in de bollenvelden. Eerst van hout en later van steen. Daarin werden de bollen op houten stellingen of in gaasbakken uitgespreid. Vorm en functie vielen samen, want die stellingen vormden gelijktijdig de dragende constructie van de schuur. Typerend zijn de vele, hoge ramen, waardoor de manden met bollen (via een ladder) binnengebracht werden. De ramen zorgden ook, in combinatie met verwarming, voor het juiste klimaat om de bollen te laten drogen. Na het drogen volgden het pellen en het sorteren, waarna de bollen in papzakken (stevige, papieren zakken) hun weg vonden over de rest van de wereld. Tot halverwege de vorige eeuw ging het er in de meeste bollenschuren zo aan toe. Toen kwamen er grotere bedrijfshallen met plaats voor machines en vorkheftrucks, zodat het hele proces machinaal – en tegenwoordig computergestuurd – gebeurt.

In Museum de Zwarte Tulp in Lisse is een permanente expositie te bezoeken over de inrichting van de vroegere bollenschuren.

helft van de 19de eeuw staat op de gemeentelijke monumentenlijst. Niet alleen vanwege de classicistische bouwstijl, de houten luiken en de kroonlijsten, maar ook vanwege de cultuurhistorische waarde. Het pand heeft namelijk – iets terugspringend – een aangebouwde bollenschuur, een herinnering aan de periode dat de bloembollenteelt een belangrijke inkomstenbron was voor Bennebroek. Het huis en de voormalige schuur zijn in hoofdvorm en detaillering vrij gaaf behouden gebleven.

In 1881 erfden de broers Petrus en Herman Parmet van hun vader Ferdinand de kwekerij, bloembollengrond en het woonhuis met bollenschuur aan de Bennebroekerlaan. Daar hoorden ook tuinderijen bij: 'Flora' bij de Bennebroekerbrug en 'De Bleek' aan de Bennebroekervaart. Het bedrijf Gebroeders Parmet heeft niet lang bestaan, want in 1890 verkochten zij hun onroerend goed in delen aan het kerkbestuur van Onze

Lieve Vrouwe Hemelvaart te Vogelenzang en aan de bloembollenkwekers Franciscus Roozen, Quirinus de Jong en Pieter Bakker. Deze laatste kocht ook het huis met de bollenschuur. Bakker had grond achter het huis, ten westen van de trambaan (Lage Duin) en aan de overzijde van de Bennebroekervaart waar nu het evenemententerrein ligt (zie foto pagina 23). Later zijn de bollenschuur en een stuk bollenland nog verhuurd aan Jacobus Vernooij.

In 1984 kochten Mary en Henny Bruijns het huis en de bollenschuur van de weduwe van Piet Bakker. In de bollenschuur heeft Mary jarenlang creatieve cursussen en workshops gegeven: schilderen, boetseren, koken. Daartoe moesten de houten stellingen waarop de bollen te drogen werden gelegd eerst allemaal verwijderd worden. Een ingrijpende verbouwing, want de stellingen vormden ook de dragende constructie van de vloeren. Tegenwoordig gebruikt

▲ *Huize Flora aan de Bennebroekerlaan, met rechts de aangebouwde bollen-schuur.*

het echtpaar Bruijns de voormalige schuur als opslag en atelierruimte. Ze zijn van plan de eerste verdieping te laten verbouwen tot een appartement waar ze zelf gaan wonen. Hun dochter komt dan met haar gezin in Huize Flora. Zo blijft dit stukje cultureel erfgoed in goede conditie bewaard.

aan de Binnenweg. Daar liet hij ook een huis bouwen. Na vijftien jaar zette hij de bloemisterij voort aan de Schoollaan onder de naam Van Maris & Co. In 1922 liet hij daar, grenzend aan het woonhuis, een bollenloods bouwen. Zijn zoon Leonard nam in 1924 het bedrijf over. Enkele moeilijke jaren volgden en ook de oorlogsjaren, waarin hoofdzakelijk groenten en aardappelen werden verbouwd, deden de zaak geen goed. De echte bloeiperiode kwam na de oorlog, toen het bedrijf zich ging toeleggen op de export van tulpen, dahlia's en gladiolen. De bollen gingen naar Frankrijk, Engeland en Duitsland, maar ook naar Zuid-Amerika of Libanon. Een eigen kwekerij had Van Maris toen niet meer, hij kocht de bollen bij kwekers in de buurt of op de veiling. Zijn zoon Co volgde zijn vader na diens overlijden in 1962 op. Co woont nog steeds in zijn geboortehuis, in de aangrenzende bollenschuur heeft hij een mooie opslagruimte en een biljartkamer gemaakt. Het kantoor, waar ook zijn vader en grootvader hebben gewerkt, is nog helemaal intact.

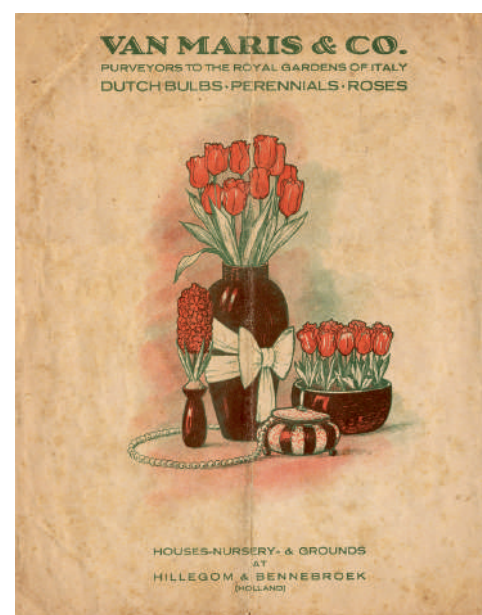
Drie generaties Van Maris

Een andere bekende Bennebroekse bollenfamilie is Van Maris. In 1900 kocht Leonardus van Maris een stuk grond

Hyacinten aan de Kadijk

De Amsterdamse bloemenkweker Clemens Braam verhuisde in 1868 naar Heemstede. Eerst woonde hij aan de

► *Voor- en achterkant van een internationale prijscourant van Van Maris uit 1925. Omdat de firma in Hillegom een postbus had, staat voor de herkenbaarheid Hillegom op de voorzijde als adres vermeld.*

▲ *Het woonhuis met aangebouwde bollenschuur aan de Schoollaan, waar Co van Maris en zijn vrouw nog steeds wonen.*

Herenweg ter hoogte van de Oude Posthuisstraat en pachtte hij bollenland van *Bosbeek* en *Groenendaal*. De zoons Johannes en Jos traden in de voetsporen van hun vader. In 1906 kocht Jos een stuk grond aan de Kadijk. Daar liet hij een jaar later een bollenloods bouwen, bestaande uit een houtskel met daartussen gestukte muren van drijfsteen (een lichte bouwsteen gemaakt van puimsteengruis). Het telen van hyacinten werd de specialiteit van het familiebedrijf Braam, dat na Jos

achtereenvolgens werd voortgezet door zijn zoon Guus en kleinzoon Hans.

Rond 2000 waren er plannen om het toen bouwvallige pand, dat inmiddels vanwege het zeldzame montagesysteem tot rijksmonument was verklaard, te slopen of over te brengen naar het Openluchtmuseum in Arnhem. Uiteindelijk besloot Hans Braam het te verkopen, waarna de nieuwe eigenaar het heeft laten verbouwen tot twee woningen. Uitzwendig is er, op de kleur van de ramen en kozijnen na, niet veel veranderd.

► *De voormalige bollenschuur van Hans Braam is verbouwd tot twee woningen.*

Sporten in 'Bloemlust' aan de Kerklaan

De laatste bollenschuur die in Heemstede werd gebouwd (1939) staat aan de Kerklaan, tegenover de Bavokerk, achter De Zwart Interieur. Opdrachtgever was Gerardus Nelis, telg uit de bekende Heemstedse bollenfamilie. Hij heeft er nooit zijn bedrijf kunnen beginnen; als dienstplichtig soldaat van 27 jaar sneuvelde hij in 1940 op de Grebbeberg. In 1948 begon Anton van Houten er een garagebedrijf. Hij verkocht onder andere auto's van het merk De Soto (Chrysler). Op het tegeltableau aan de gevel is nog steeds vaag die naam te ontcijferen.

De koninklijke Van Meeuwen

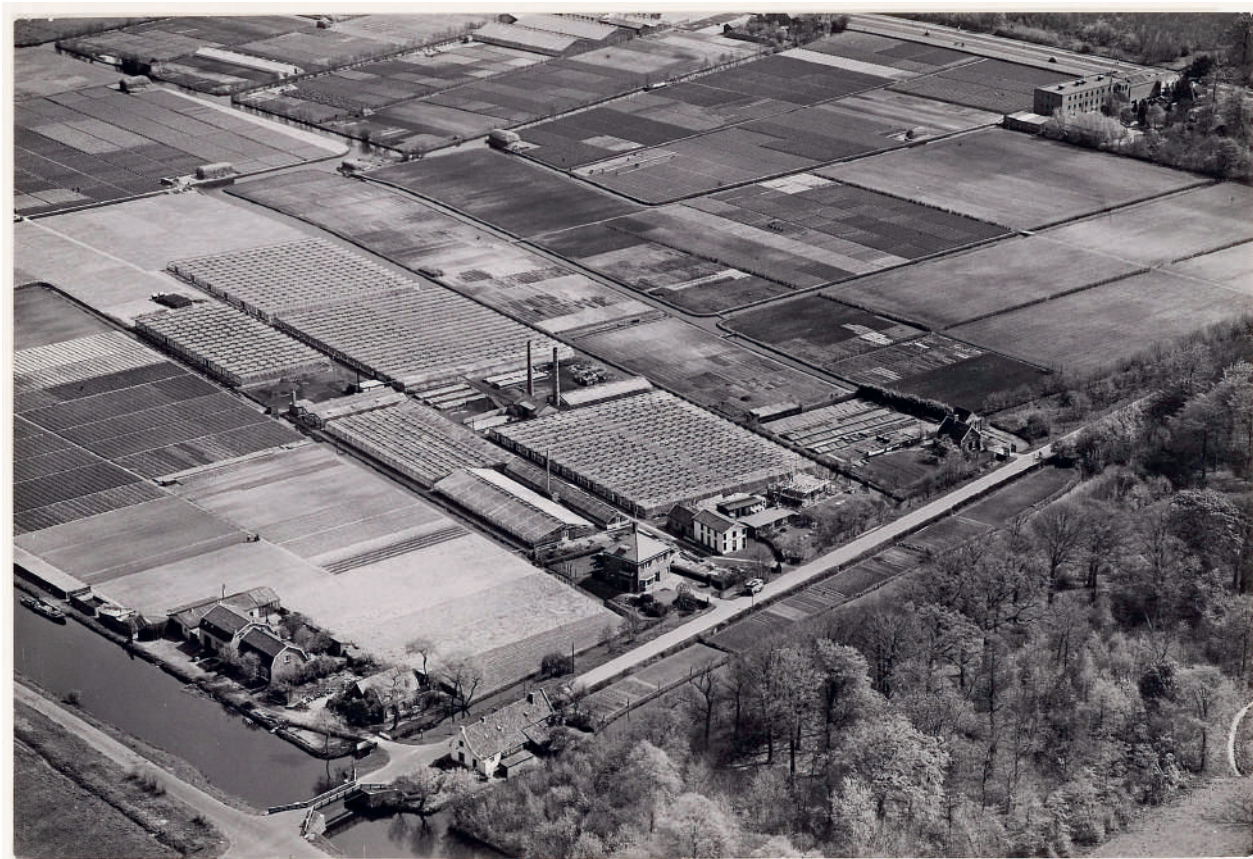
Aan de westkant van de Herenweg, tegenover Groenendaal, staat een markant pand. Tegenwoordig zijn er appartementen in, maar tot 1993 was het de vestiging van het in 1856 in Haarlem opgerichte bloembollenbedrijf Firma G.C. van Meeuwen & Zonen. Begin vorige eeuw verhuisden de gebroeders Van Meeuwen met hun bedrijf naar Heemstede. Het voormalige koetshuis uit 1830 aan de Herenweg kreeg een extra verdieping en werd verbouwd tot bollenschuur. Nadat in 1922 Frans van Meeuwen, een van de vennoten, overleed,

► Deze foto is genomen vanaf de toren van de Bavokerk in 1953. In het midden de bollenschuur, die toen al niet meer als zodanig in gebruik was. Links zijn nog net de benzinepompen van Van Houten te zien.

In 1969 kreeg Van Houten een vergunning tot het bouwen van een auto-showroom (tegenwoordig De Zwart Interieur). In de bollenschuur had Van Houten een auto-tectyleerbedrijf. Sinds 2008 kennen we het pand, na een grondige verbouwing, als sportschool FM HealthClub. Eigenaar Wouter Brans vroeg zich af wat 'het rommelhok' aan de zijkant van het gebouw voor functie had. Daar stond de kolengestookte verwarmingsketel, die ervoor zorgde dat de bollen goed konden drogen.

verkochten de erfgenamen het bedrijf aan H. de Graaff & Zonen uit Lisse. Die zette het met hetzelfde personeel en onder de bestaande handelsnaam voort. De zaken gingen goed, want er werd flink uitgebreid. In 1930 kwam achter het bestaande pand aan de Herenweg een enorm bollenhuis. We spreken hier vanwege de afmetingen niet meer van een schuur. Daar was genoeg ruimte voor de machines en het rijdend materieel en, heel modern in die tijd, centrale verwarming. Het meest westelijke deel werd de

▲ *De bollenvelden en kassen van Van Meeuwen in 1950. Rechtsboven is het bollenhuis aan de Herenweg te zien. Schuin rechtsonder de Manpadslaan met in het midden, voor de kassen, een kleinere bollen-schuur die er nog steeds staat.*

eigenlijke bollenschuur, waar de bollen op stellingen te drogen werden gelegd. Het kantoor kwam in het voorste witte gebouw, het koetshuis. Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan kreeg de firma in 1956 het predicaat ‘koninklijk’. Eind vorige eeuw hield Van Meeuwen & Zonen op te bestaan.

Na jaren leegstand – het werd zelfs enige tijd door krakers bewoond – is het pand in 1999 verkocht aan vijf nieuwe eigenaren. Het voormalige koetshuis werd gekocht door Mieke Bart, die op de begane grond haar ontwerpstudio

realiseerde en daarboven haar woning. Ze woont er nog steeds. Het bollenhuis werd gesplitst in vijf appartementen. Omdat het hele pand sinds 1998 is bestempeld als rijksmonument, moest de buitenkant onveranderd blijven. Uitzondering was de achtergevel, waar door de toenmalige bewoners een moderne aanbouw is geplaatst. De cultuurhistorische waarde wordt versterkt doordat het aangrenzende gebied nog steeds onbebouwd is. Er zouden bij wijze van spreken zo weer bollen kunnen bloeien!

◀ *Het complex van Van Meeuwen aan de Herenweg is nu gesplitst in zes appartementen.*

Een 'belabberd pareltje' aan de Manpadslaan

Aan de Manpadslaan staat een gemeentelijk monument, al zou je dat op het eerste gezicht niet denken. Want het is vijf voor twaalf voor de oude bollenschuur van Van Meeuwen, die in afwachting van de ontwikkeling van het gebied, 'schreeuwt' om renovatie. De schuur is gebouwd in vakwerkconstructie in 1910 naar een ontwerp van J.W. Reijneveld. Sinds de verbouwing van de vakwerkschuur van Braam aan de Kadijk is dit de laatste nog originele bollenschuur van dat type.

Woordvoerder Willem Meuwese laat weten dat, zodra de gemeente aan Parck Manpad groen licht heeft gegeven om het gebied mede te ontwikkelen, ze van plan zijn de bollenschuur – met respect voor de gemeentelijke monumentenstatus – te verbouwen tot een kleine woning.

Nog meer

In de 19de en 20ste eeuw waren in Heemstede en Bennebroek vele kleine en grote bloembollenbedrijven. In Heemstede zijn er daar nog twee van over: P. Nelis & zoon's Bloembollen-

Belangrijkste bronnen

Marcel Bulte en Wim Post, *Bloeiende bedrijvigheid*, Haarlem 2002.
<https://ilibrariana.wordpress.com> (zoekterm: bollenschuur)

Met dank aan de huidige gebruikers van de voormalige bollenschuren.

▲ De authentieke bollenschuur aan de Manpadslaan in 2011. Nu zijn de raamopeningen dichtgetimmerd.

Op woensdag 6 maart is er een **Koffie met HeerlijkHeden** over de verdwenen bloembollencultuur in Heemstede en Bennebroek. Zie ook pagina 48.

In een rapport uit 2017 beschrijft het CultuurHistorisch Genootschap Duin en Bollenstreek het pand als 'een parel', maar dan wel 'in belabberde toestand'. Hoe lang kan deze zeldzame bollenschuur de weersinvloeden nog doorstaan? Om verder verval te voorkomen heeft projectontwikkelaar Parck Manpad, eigenaar van het gebouw, de boel op aandringen van de HVHB dicht laten timmeren.

kwekerij en Handel, aan de Herenweg en Van Tubergen aan de Leidsevaartweg. In het Gebouw voor Bloembollencultuur aan de Leidsevaartweg (bouw 1924-1928), bijgenaamd De Bulb, zijn tegenwoordig kantoren gevestigd.

In Bennebroek is aan de Zandlaan nog een kleine bollenschuur te vinden. Ook de sportschool achter de Rabobank aan de Meerweg was eerst een bollenschuur.

Heemstedse loodgieter op Terschelling?

Marloes van Buuren

Een loden plaatje met Heemstedse 'roots', gevonden op Terschelling. Het leek even een mooi juttersverhaal te worden, maar het zit anders. Hoe het plaatje op het eiland terecht gekomen is, is niet zo makkelijk te achterhalen.

George Visser uit Midsland op Terschelling kreeg een loden plaatje in handen met het opschrift 'Heemstede 1965 Smit' en de afbeelding van een hamer en nog een stuk gereedschap. Hij vroeg ons of wij er iets meer over wisten. Om wat voor voorwerp het gaat is niet moeilijk te beantwoorden. Het is een trotseerloodje, dat loodgieters gebruiken om de plek waar lood of zink vastgespijkerd wordt af te dekken en zo te voorkomen dat het via het spijkergat gaat lekken. Van oudsher is het de gewoonte dat de loodgieter zijn naam met een zelfgekozen beeldmerk en het jaartal op dat plaatje vermeldt. Bij restauratiewerk gebeurt dat nog steeds.

Smit, zo valt in oude adresboeken en kranten te vinden, moet loodgieter F.G. Smit zijn geweest, die in 1965 zijn bedrijf had op het adres Binnenweg 22 in Heemstede. Hij had de zaak in 1928 overgenomen van G.J. Kooren.

En een juttersverhaal? Ach nee, loden plaatjes spoelen niet aan. Het trotseerloodje bleek afkomstig te zijn van de middeleeuwse Sint Janskerk van Hoorn (Terschelling), die tussen 1963 en 1969 ingrijpend gerestaureerd is. De spits van de toren werd daarbij opnieuw met lood bekleed. In 2014 moest het lood opnieuw vervangen worden en kwamen er volgens het verhaal emmers vol trotseerloodjes vanaf. Daar moet die van Smit bij gezeten hebben.

► *Het trotseerloodje van loodgieter F.G. Smit uit Heemstede.*

De restauratie in de jaren '60 werd geleid door ir. K.I. Ruige uit Rotterdam. De Terschellingse aannemer Reijn Haan deed met twee van zijn mannen het leeuwendeel van het werk. Aannemer Schakel uit Exmorra, Terschellinger van geboorte, werkte ook mee. Je zou dus denken dat de Heemstedse loodgieter Smit ook misschien op Terschelling geboren was of zeer gespecialiseerd was in restauratiewerk of dat hij in het verleden vaker met ir. Ruige samengewerkt had. Niets wijst op één van die drie mogelijkheden. We moeten het doen met het leuke raadsel. Wie iets naders weet, is natuurlijk zeer welkom om dat aan ons te laten weten op redactie@hv-hb.nl.

HEEMSTEEDSE LOODGIETER OP TERSCHELLING?

◀ *Het aanbrengen van de nieuwe loodbekleding in 1965.*

▼ *Advertentie 1964. Smit noemt zich verwarmingsspecialist. Geen aanwijzingen voor specialisatie in restauratie- of dakwerkzaamheden.*

Bronnen

Ir. K.I. Ruige, *Mededelingen betreffende de historie en de restauratie van de Nederlands Hervormde kerk te Hoorn*, Terschelling, 1967.

<https://nha.courant.nu>

<https://www.delpher.nl>

Met dank aan George Visser en Museum 't Behouden Huys, West-Terschelling.

► *De hervormde kerk aan de Dorpsstraat in Hoorn (Terschelling) is een rijksmonument; foto 2016.*

Fa. F. G. SMIT
BINNENWEG 22
HEEMSTEDE
TELEFOON 82670*
★
Loodgietersbedrijf
Elektro techn. bedrijf
VERWARMINGSSPECIALISTEN

Meer trotseerloodjes

Geer Rekoert had in de kelder van zijn winkel aan de Zandvoortselaan een verzameling trotseerloodjes. Ze hingen op houten borden aan de wand. In 2006 maakte hij een klein boekje: 'Tot trots en eer van de Meester, Verzameling trotseerloodjes van Gerard Rekoert Junior'. Het boekje staat als bijlage bij HeerlijkHeden 179 op www.hv-hb.nl. Er zit geen loodje van F.G. Smit bij de verzameling.

Dit trotseerloodje, afkomstig van de koepel van Groenendaal, is in 1989 door A. Cramer geschonken aan de HVHB. Het jaartal is 1917, de letters J.R. staan voor de loodgieter Jacobus Roest (Camplaan 4) en de afbeelding daaronder stelt de binnenkant van een waterpomp voor. De koepel, hier op een foto uit 1913, stond aan de Sparrenlaan nabij de lindekom en is in 1969 afgebroken.

Rondom de Binnenweg in Bennebroek

Martin Bunnik

Een voetpad door het duin, meer stelde de Binnenweg in Bennebroek in 1600 niet voor. Daar kwam een eind aan toen Adriaan Pauw sr. een groot deel van het duingebied ten noorden van de Roohellerzandvaart liet afgraven. Op het afgegraven gebied verschenen al spoedig hofstedes, blekerijen en zelfs een molen. Maar waar lagen ze precies en wat is ermee gebeurd? Dit artikel beschrijft de ontwikkelingen langs de Binnenweg vanaf het einde van de 16de tot begin 20ste eeuw.

Gelukkig zijn er veel historische kaarten van Bennebroek bewaard gebleven, die zijn te raadplegen op de websites van het Noord-Hollands Archief en Hoogheemraadschap Rijnland. Aan de hand van deze kaarten hebben we een reconstructie gemaakt van alle belangrijke ontwikkelingen langs de Binnenweg. De huidige Binnenweg heeft vele namen gekend zoals de Binnen Zandweg, Esselaan, Heemstederwech, Bennebroeckerwech, Achterweg en Heerenweg. Dat maakte de reconstructie niet eenvoudiger. Om verwarring te voorkomen wordt in dit artikel zoveel mogelijk de naam Binnenweg gebruikt. De weg was eeuwenlang in bezit van de ambachtsheer van Bennebroek. In 1932 is de weg overgedragen aan de gemeente Bennebroek.

De Binnenweg, een voetpad door het duin

Op een kaart uit 1596 zien we dat het Bennebroekse deel van de ambachtsheerlijkheid Heemstede niet meer voorstelde dan een karrenspoor van Heemstede naar Hillegom (Zandlaan). Aan de oostzijde van de duinwal, tussen de Binnenweg en het Haarlemmermeer, lagen een paar hofstedes, weilanden en blekerijen. Aan de westzijde lagen de duinen, ook wel de wildernisse genoemd. De weg, toen de Heemstederwech, liep in noordoostelijke richting door wat nu het Bennebroekbos is, naar de Swartsenburgerlaan. Aan de oostzijde van deze weg lagen de bleekvelden van Olivier Hubertszn Trompeter. Dichtbij de plek waar later de Nederlands-hervormde kerk gebouwd werd,

► Bennebroek, detail uit de kaart van Pieter Bruijnszoon uit 1596. Bij B op de kaart werd later de Bennebroekerbrug gebouwd.

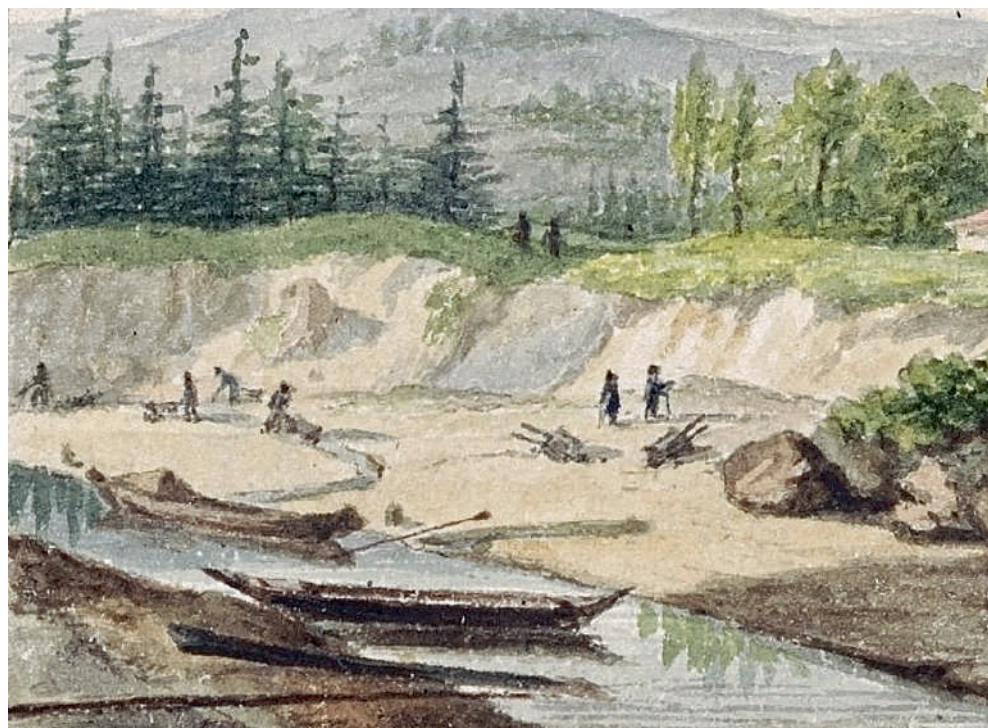
▲ *Landschap bij Heemstede, Arnoldus Johannes Eymer (1803-1863), Teylers Museum. Deze afbeelding geeft een goede indruk van een weg aan de voet van de strandwal.*

begon het voetpad door het duin, tot aan de huidige grens met Heemstede. Dit pad is de latere Binnenweg.

Afzandingen

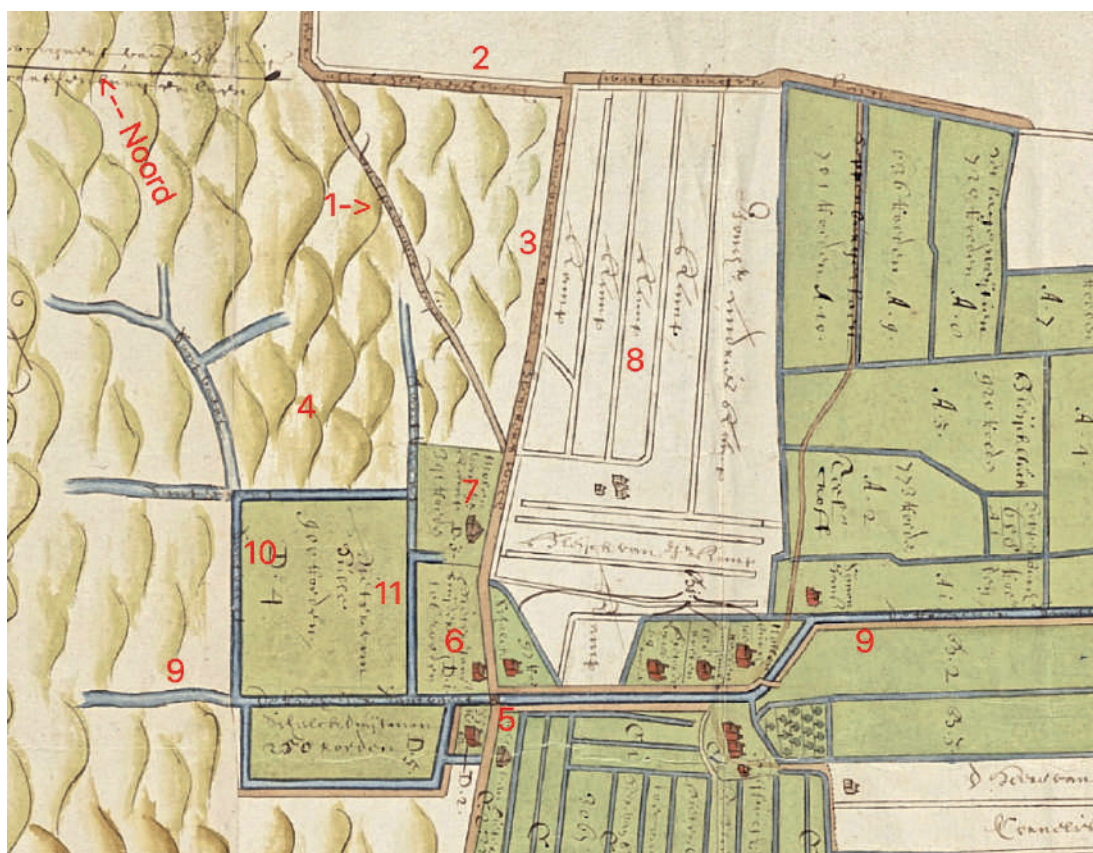
Adriaan Pauw kocht de heerlijkheid Heemstede, waartoe ook Bennebroek

behoorde, in 1620. Hij legde de basis voor grote veranderingen in het Bennebroekse gebied. Als eerste liet hij de Roohellerzandvaart graven en de Roohellerbrug (Bennebroekerbrug) bouwen. Het afgegraven duinzand ging over het Haarlemmermeer naar de grote steden. Amsterdam kon het zand goed gebruiken

► *De zanderij van de heer Borski bij Elswout. Prent van Johannes Reekers, ca. 1820.*

- Rondom de Binnenweg, detail uit de kaart van Duyndam 1630.
- 1** voetpad door het duin, later de Binnenweg,
 - 2** Swartsenburgerlaan
 - 3** Heemstederwech
 - 4** duinwal
 - 5** Bennebroekerbrug
 - 6** Middendorp
 - 7** molen van Ramp
 - 8** bleekvelden van Ramp
 - 9** Roohellerzandvaart
 - 10** Dwarszandvaart
 - 11** Oude Zandvaart

voor uitbreiding van de stad. Op de afgegraven gronden in Bennebroek verrezen huizen, hofsteden en blekerijen zoals de Dageraad. In de nabijheid van de Roohellerbrug ontstond in de 17de eeuw de kern van Bennebroek met herberg en rechthuis 'De Swarte Hondt'.

Het afzanden van de duinwal bij de (huidige) Bennebroekerlaan en Binnenweg maakte dat er lage vlaktes met een netwerk van zandsloten ontstonden die nu nog in het landschap te vinden zijn o.a. bij het evenemententerrein.

Op de kaart van Duyndam uit 1630 zien we de eerste afzandingen bij de Bennebroekerbrug. Bij de brug ligt een hofstede, later bekend onder de naam *Middendorp*. De blekerijen aan de oostkant van de Heemstederwech behoorden inmiddels toe aan Andreas Ramp, net als de molen aan de westzijde, ongeveer 200 meter ten noorden van de Roohellerbrug (Bennebroekerbrug). Ook zien we op de kaart een paar hofsteden, de meeste langs de Roohellerzandvaart.

◄ Middendorp met op de achtergrond de Nederlands-hervormde kerk.

Bennebroek zelfstandig

Na het overlijden van Adriaan Pauw in 1653 werd Bennebroek een zelfstandige ambachtsheerlijkheid met Pauws jongste zoon Adriaan als ambachtsheer. Floris Tromp tekende in opdracht van de nieuwe ambachtsheer in 1659 een kaart met alle bestaande blekerijen in Bennebroek. Deze kaart laat zien dat de duinwal inmiddels bijna tot aan de Herenweg afgegraven is. Het voetpad door het duin (nu Binnenweg) is veranderd in een laan met aan weerszijden bomen. We mogen veronderstellen dat het essenbomen waren omdat de laan in die tijd de Esse-laan heette. Aan de westzijde van deze weg vinden we drie blekerijen waaronder *Heckeveld* en *De Dageraad*. Ook lag aan de westzijde van de Binnenweg nabij de grens met Heemstede de 'Poddebergh', vermoedelijk een droogberg waar het linnen door zon en wind gedroogd werd als laatste stap in het bleekproces.

Hofstede *Duinwijck*, het latere *Huis te Bennebroek*, kwam in 1657 in bezit van Adriaan Pauw en werd tot 1950 de verblijfplaats van de ambachtsheren en -vrouwen van Bennebroek. Niet lang

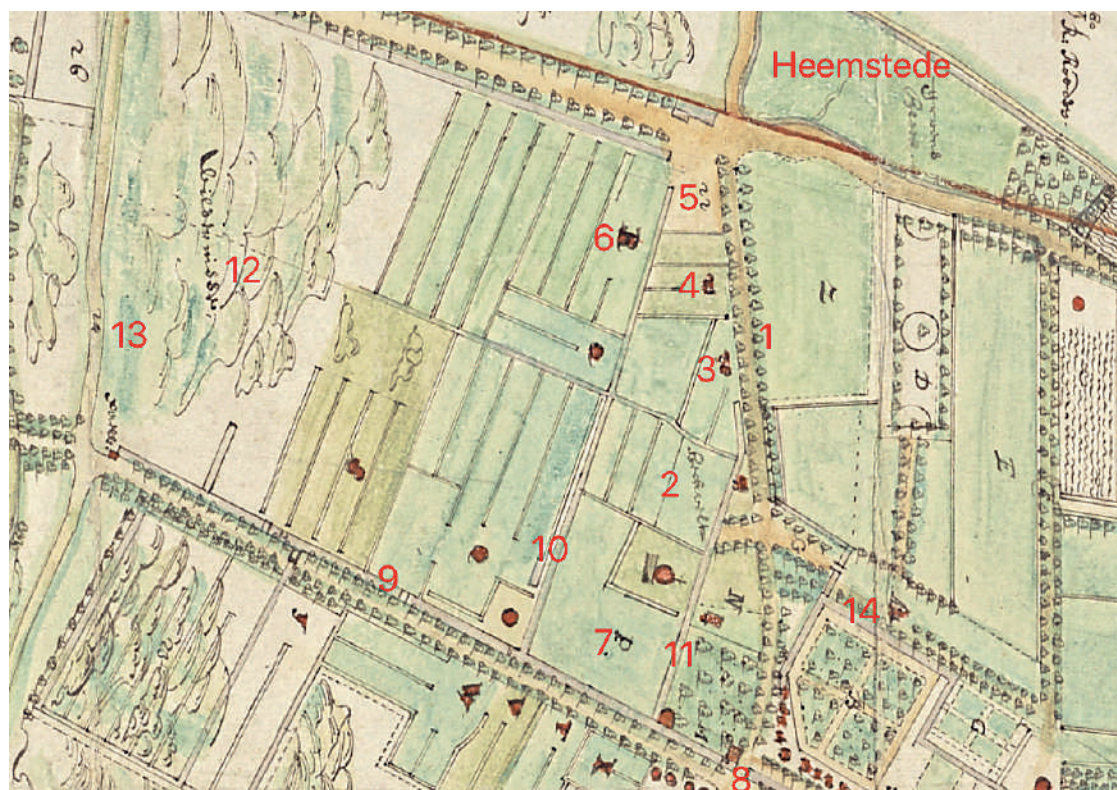
na 1657 werden de bleekvelden aan de oostzijde van de Binnenweg gekocht en omgevormd tot een bospark voor de ambachtsheer. Ter hoogte van het huidige buurtschap de Dageraad verscheen een belvédère waar de ambachtsheer een mooi uitzicht had op de zeilende schepen over het Haarlemmermeer. Door de aanleg van dit park verdween de oorspronkelijke Heemstederwech van de kaart. Bovendien kocht Adriaan Pauw jr. een terrein tussen de bakkerij en de blekerij *Heckeveld*, liet een deel van de Oude Santvaart dempen en het terrein ophogen met als doel een kerk te bouwen en een kerkhof aan te leggen. De kerk werd pas in 1680 gebouwd nadat alle problemen rond het ontwerp en de financiering opgelost waren.

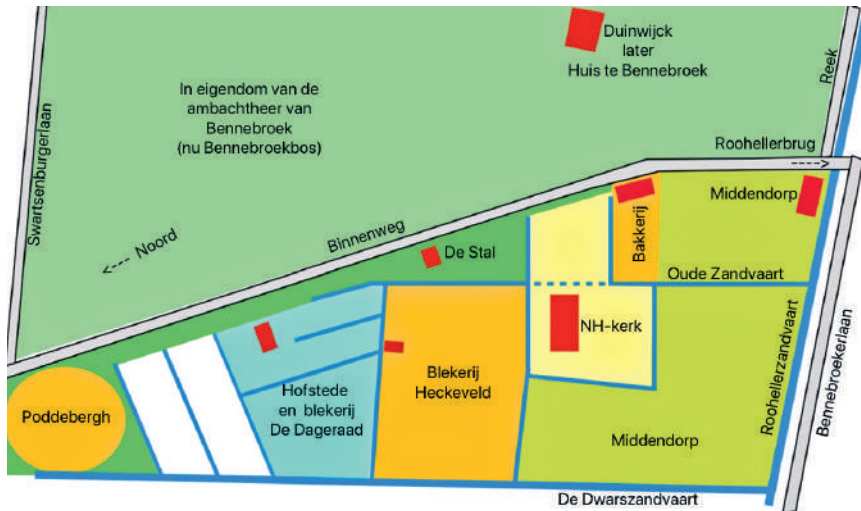
De blekerijen langs de Binnenweg

Tussen de Nederlands-hervormde kerk en de grens met Heemstede lagen van zuid naar noord drie blekerijen: *Heckeveld*, *De Dageraad* en nog een kleine blekerij (3000 m²) die direct

► Detail uit de kaart van Floris Tromp uit 1659.

- 1 Binnenweg
- 2 Heckeveld
- 3 hofstede De Dageraad
- 4 blekerij Pieter Mense
- 5 Poddebergh
- 6 blekerij van Clifford (in de 18de eeuw)
- 7 hofstede Midden-dorp
- 8 Bennebroekerbrug
- 9 Rooheller Zandvaart en Bennebroekerlaan
- 10 Dwarszandvaart
- 11 Oude Zandvaart
- 12 duinwal of wildernisse
- 13 Herenweg
- 14 Duinwijck, later Huis te Bennebroek

▲ *Reconstructie Binnenweg aan de hand van kaarten uit de 17de en 18de eeuw.*

naast de Poddebergh lag. Deze laatste blekerij behoorde in 1658 toe aan Pieter Mense en lag waar nu het buurtschap de Dageraad is. Van de hofstede en blekerij *Heckevelde* is weinig bekend. De blekerij, ontstaan tussen 1625 en 1650, lag direct aan de noordzijde van de Nederlands-hervormde kerk en direct achter de stal van de ambachtsheer. Op een kaart van hofstede *De Dageraad* uit 1652 is links een gebouw te zien dat uitzicht had op een brede sloot of vijver en de toegangsweg naar de Binnenweg. Dit zou de kleine hofstede van *Heckevelde* kunnen zijn geweest. In een akte uit 1660 wordt *Heckevelde* omschreven met huis, stal en boomgaard.

De naamgeving van de blekerijen langs de Binnenweg is nogal verwarrend verlopen. Zo verwisselde in de 18de eeuw *De Dageraad* binnen 75 jaar niet alleen twintig keer van eigenaar maar ook veranderden regelmatig de grenzen en namen van het terrein. Hierdoor hebben de gebruikte namen (zoals *De Dageraad*, *De Uijtvlicht*, *Heckevelde*, *Zeerust* en *Leenrust*) niet altijd betrekking op een vastomlijnd terrein.

Hofstede en blekerij De Dageraad

Van de hofstede en blekerij *De Dageraad* weten we meer. De hofstede is gebouwd vóór 1652 want in dat jaar werd een kaart getekend door landmeter Andries van

de Walle waarop de grenzen van de hofstede vastgelegd zijn. De toen nog recht lopende Binnenweg ligt rechts aan de bovenzijde van de kaart. *De Dageraad*, een kleine hofstede, had een oppervlakte van 253 Rijnlandse Roeden (ca. 3600 m²). Het huis was ongeveer 11 bij 7 meter groot.

De hofstede lag direct ten zuiden van het huidige buurtschap *De Dageraad*, op de plek waar nu de tennisvelden zijn. De toenmalige eigenaar, de Amsterdamse advocaat Dirk Hellemans, liet in 1746 door Jan de Marre het hofdicht 'De Dageraad' schrijven waarin het leven op zijn hofstede flink geïdealiseerd werd. Het hofdicht was voornamelijk bedoeld om familie, vrienden en zakenrelaties te imponeren. De tekst spreekt onder andere over waterfontein, een vinkenbaan en een schelpenrots. Maar het is de vraag of de genoemde objecten ooit op de hofstede aanwezig zijn geweest. Zouden de inwoners van Bennebroek echt een lofzang uitgebracht hebben toen Jan de Marre de hofstede bezocht zoals we in het hofdicht kunnen lezen? 'En welk een jubeltoon! Wat lofzang treft mijn ooren? Het volk van Bennebroek galmt in de Tempelkooren'.

In 1766 wordt in de *Opregte Haarlemsche Courant* de hofstede inclusief herenhuis, paardenstal voor negen paarden, koetshuis, vinkenbaan, tuinmanswoning, twee weilanden en een blekerij te koop aangeboden. In de loop van de 18de eeuw daalden de transactiebedragen bij verkoop van *De Dageraad*. Blijkbaar was er niet veel interesse meer in de hofstede. In 1778 kwam er een katoendrukkerij in, maar ook die heeft niet lang stand gehouden. In het begin van de 19de eeuw verdween de hofstede uit het landschap en bleven de sloten en de weilanden over.

De Blekerij van Clifford

Ten westen van de blekerij van Pieter Mense aan de Binnenweg lag een lijnwaadblekerij die een eeuw lang toebehoorde aan de eigenaren van *De Hartekamp*, onder wie Johan Hinlopen en George Clifford. Het huis, de stal en

► *Bollenvelden op het voormalige terrein van hofstede Middendorp.*

de schuur van deze blekerij stonden op de plek van de huidige Van Verschuer Brantslaan en de toegang naar deze blekerij lag aan de Binnenweg op de grens met Heemstede.

Het einde van hofstedes en blekerijen

In de 19de eeuw waren aan de westzijde van de Binnenweg de hofstedes, blekerijen en de bakkerij verdwenen. Het terrein van *Middendorp* werd gedeeltelijk getransformeerd tot een bloembollenveld en het huis brandde in december 1890 af. De bakkerij verdween en werd in de loop van de tijd vervangen door het jagershuis waar de jachtopziener van de ambachtsheer woonde. Rondom de kerk veranderde er weinig behalve dat het bolvormige torendak werd vervangen

door een spits.

De naam 'De Dageraad' werd in de loop van de 19de eeuw verbonden aan circa negen huizen en omliggende landerijen, toebehorend aan verschillende eigenaars. Op de hoek van de Binnenweg en de Swartsenburgerlaan was sinds de 18de eeuw een hoefsmederij gevestigd. Hier werden de paarden van nieuwe hoefijzers voorzien door de hoefsmeden Luderhas en later Hulsebosch. In 1907 kocht de familie Willink de hoefsmederij om daarna de opstallen te laten afbreken. De vrijgekomen grond werd bij het bos van Willink (Bennebroekbos) gevoegd.

Schuin tegenover de hoefsmid lag een wagenmakerij met smederij. De laatste eigenaar was G. Stam. Deze wagenmakerij uit het begin van de 19de eeuw moest in 1914 sluiten omdat er door de opkomst van de auto geen vraag meer was naar koetsen. De wagenmakerij werd verbouwd tot een bouillonblokjesfabriek (Kadee) maar die brandde in 1919 af. Op de plek van de fabriek verschenen drie woonhuizen.

◀ *Wagenmaker G. Stam voor zijn huis bij de Dageraad. Aan de noordzijde van zijn huis lag de wagenmakerij. (Datering: tussen 1885 en 1915.)*

▲ *De bocht in de Binnenweg met rechts het weiland naar het ontwerp van de Haarlemse tuinarchitecten Jan David Zocher en Louis Paul Zocher; links het spoor van de stoomtram.*

Een ander aanzien van de Binnenweg

Omstreeks 1860 veranderde er veel op *Huis te Bennebroek* en de Binnenweg. Ambachtsheer Gerrit Willink liet zijn huis tussen 1860 en 1864 ingrijpend verbouwen naar een ontwerp van de Haagse architect Elias Saraber. Deze architect ontwierp ook het poortgebouw met oranjerie aan de Binnenweg in dezelfde stijl als het huis. Grote delen van het park (Bennebroekbos) werden door de bekende Haarlemse tuinarchitecten Jan David Zocher en Louis Paul Zocher in de Engelse landschapstijl veranderd. Zo kregen de strakke oevers van de lange zichtvijver een slingerend verloop. De Binnenweg werd in weste-

lijke richting verlegd en kreeg een wijde boog tussen het buurtschap de Dageraad en de Nederlands-hervormde kerk. Een stuk bos aan de oostzijde werd gekapt om plaats te maken voor een romantisch landschap met weiland dat goed paste in de landschappelijke stijl van die tijd. Ook werd een voor die tijd moderne gietijzeren uitzichttoren gebouwd op de heuvel tegenover het buurtschap de Dageraad.

Aan de westzijde van de Binnenweg werd in 1881 de spoorbaan aangelegd voor de stoomtram van Haarlem-Zuid naar Leiden. De ambachtsheer gaf geen toestemming om het spoor aan de oostzijde van de Binnenweg neer te leggen vlak langs de hoefsmederij van Luderhas (later Hulsebosch). De paarden zouden te veel schrikken van de passerende stoomtram.

Tenslotte werd op de plaats van de blekerij van Clifford in 1900 het Hofje van Van Verschuer-Brants gebouwd in opdracht van de toenmalige eigenaren van buitenplaats *De Hartekamp*. De tien woninkjes in het hofje waren bestemd voor hulpbehoevende bejaarden. Voorrang kregen degenen die lange tijd bij het echtpaar in dienst waren geweest.

Bronnen

J.W. Groesbeek, *Bennebroek, beeld van een dorpsgemeenschap*, 1982.
Noord-Hollands Archief: T. 2175, Inv. E, collectie J.W. Groesbeek.

Meer lezen over de Dageraad: Marloes van Buuren, 'De Dageraad en omgeving in Bennebroek', in: *HeerlijkHeden* 140, 2009, te lezen op: www.hv-hb.nl/pdf/issue-140.

▼ *De hoefsmederij van Hulsebosch op de hoek met de Swartsenburgerlaan, ca. 1900.*

Transformatorhuisjes in Heemstede

Marc de Bruijn

Ze staan her en der in Heemstede, meestal een beetje verstopt. Bij sommige is dat maar goed ook: ze zien er niet uit. Andere zijn kleine juweeltjes, die een beschermde status verdienen. Hoe het ook zij: we kunnen niet zonder ze.

▼ *Exterieur en interieur van het hoofdschakelstation aan de Herenweg achter Bloemenhove (Herenweg 215), foto's 1928. De Dienst Openbare Werken Heemstede ontwierp het station in 1927. Het lijkt enigszins op een woonhuis, waardoor het goed paste in de omgeving.*

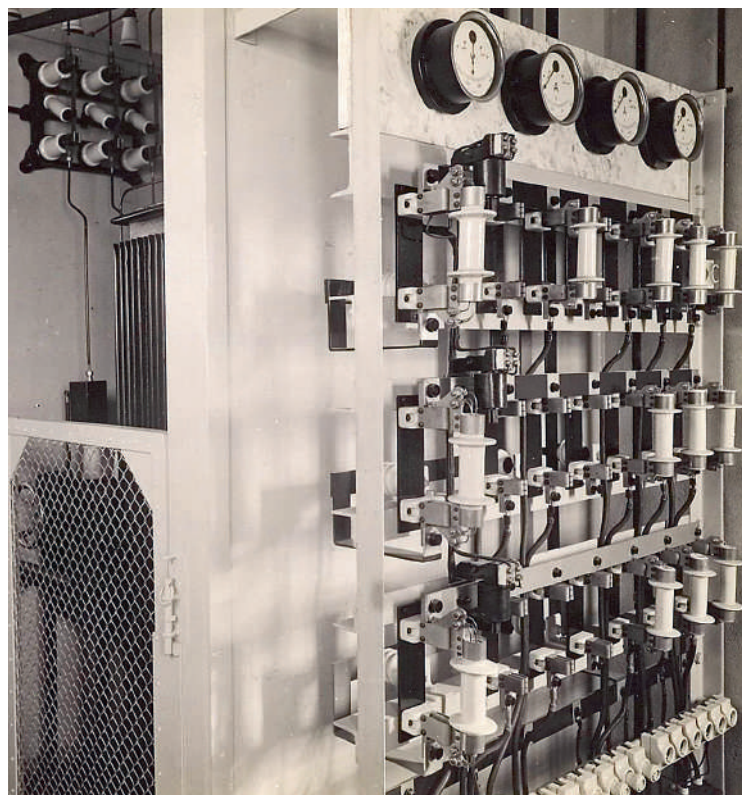
Zonder transformatorhuisjes (ook wel trafohuisjes of elektriciteitshuisjes geheten) krijgen we geen stroom in huis. Deze huisjes spelen een essentiële rol bij het transport en de distributie van elektriciteit. In elk huisje staan een of meer transformatoren. Hierin wordt hoogspanning (10.000 of 6000 volt) omgezet naar laagspanning. Dat kan zijn: industriespanning (700 volt), krachtstroom (400 volt) of lichtnetspanning (230 volt). Het laatste is wat er uit ons stopcontact komt. Deze laagspanning wordt vervolgens gedis-

tribueerd naar de afnemers: huizen, winkels, bedrijfspanden.

Altijd stevig, gaandeweg kleiner

Transformatorhuisjes worden geplaatst in opdracht van een energiebedrijf. In Heemstede is dat netbeheerder Stedin, gevestigd aan Cruquiusweg 49.

Vanwege de veiligheid zijn trafohuisjes meestal stevige bakstenen gebouwtjes zonder ramen met een zware stalen toegangsdeur. De gebouwtjes weerspiegelen

vaak de bouwstijl van de tijd waarin ze ontstonden. In de loop der tijd zijn de transformatorhuisjes compacter en meer standaard geworden. Vanaf de jaren '60 werd gebruikgemaakt van geprefabriceerde delen om de netuitbreiding als gevolg van de wederopbouw bij te kunnen houden. In de jaren '70 werd de hoogte van transformatorhuisjes beperkt onder de toenemende aandacht voor visuele vervuiling. Tegenwoordig wordt vaak gebruikgemaakt van geprefabriceerd betonnen omkastingen waardoor de afmeting van het bouwsel drastisch afneemt, er geen bouwvergunning meer nodig is en deze voorzieningen

gaansgelegenheden als de Sociëteit in de Haarlemmerhout zochten een alternatief voor gasverlichting, waarbij veel warmte en geuren vrijkwamen. Sommige taken van industrie schakelden over van lawaaiërige, grote en stinkende stoommachines naar kleinere, geluidsarme elektromotoren. Stoomtrams werden vervangen door elektrische. Het aantal welgestelde burgers dat elektriciteit naast gas ging gebruiken was nog beperkt. Het ging dan meestal om verlichting; stofzuigers, broodroosters en radio's dateren van na 1920.

Het landelijke Heemstede liep in deze ontwikkelingen niet voor. In 1908 werd de eigen gasfabriek met hoofdbuizenet gebouwd, van waaruit vanaf 11 januari 1909 gas werd geleverd aan Heemstede, Bennebroek en Vogelenzang. Dit gas werd vooral gebruikt voor verlichting met gaslampen en gasgloeikousjes in huis en op straat. In 1910 werd de gemeentelijke duinwaterleiding gesticht, de watertoren gebouwd en kreeg Heemstede duinwater van de Gemeente-Waterleidingen van Amsterdam. Twee flinke investeringen.

De stichting van het gemeentelijk elektriciteitsbedrijf in Heemstede in 1913 werd beschouwd als een onzekere zaak. Burgemeester van Lennep zei tijdens de behandeling in de raad: 'We zijn nu bezig klanten te krijgen, maar moeten afwachten, hoe het bedrijf zal lopen. Het is iets anders dan met de Gasfabriek en de Duinwaterleiding, die twee bedrijven waren noodzakelijk, terwijl dit wordt opgericht om te kunnen concurreren met andere gemeenten. Heemstede moet ook in dit opzicht gelijk staan met andere gemeenten, opdat de mensen zich hier vestigen.' Van Lennep was ook bang dat de afzet van elektriciteit ten koste zou gaan van die van gas. De baten uit de productie van gas uit de eigen gasfabriek gingen naar de gemeente Heemstede, meer elektriciteit leidde enkel tot meer inkomsten voor Haarlem omdat Heemstede voor het leveren van elektriciteit een overeenkomst had gesloten met de gemeente

... stalen deuren met een bliksemflits erop en het woord 'levensgevaarlijk'

op grotere schaal in een fabriek kunnen worden vervaardigd. Eén ding hebben alle trafohuisjes, oud of nieuw, gemeen: de stalen deuren met een bliksemflits erop en het woord 'levensgevaarlijk'.

Monumenten

In Bennebroek heeft het transformatorhuisje bij de Kleine Sparrenlaan 2 uit 1931, ontworpen door architect J.B. van Loghem, de status van gemeentelijk monument. Vergelijkbare huisjes staan aan de Bekslaan in Vogelenzang en de Boekenroodelaan (bij de ingang van Alverna) in Aerdenhout. Deze huisjes ontwierp Van Loghem in dienst van de KEM, de Kennemer Elektriciteit-Maatschappij en de PEN, het Provinciaal Elektriciteitsbedrijf van Noord-Holland. In Heemstede heeft geen enkel huisje een beschermd status. Ze werden meestal door de Dienst Openbare Werken ontworpen.

Heemstede: elektriciteit versus gas

Elektriciteit ontwikkelde zich rond 1900 tot een serieus en kostenefficiënt alternatief voor gas en stoom. Grote uit-

▲ De transformatorzuil aan de Cloosterweg in 1932. Dezelfde plek werd in 1933 opnieuw gefotografeerd. Het vervangen van de oude zuil door een nieuw huisje was een voorbeeld van de vooruitgang van Heemstede en werd daarom vastgelegd in de serie glasnegatieven, die de gemeente in die tijd maakte.

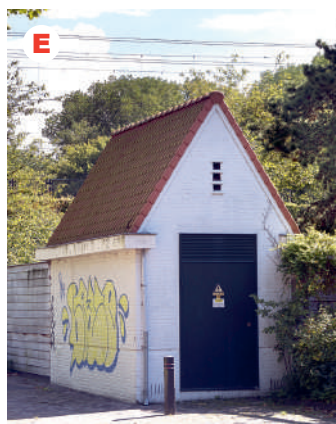
Haarlem. Deze was in 1902 was begonnen met elektriciteitsvoorziening vanaf de Lichtfabrieken in de Waarderpolder. Heemstede bouwde geen eigen productiecentrale, maar investeerde enkel in een ondergronds kabelnet dat in 1913 werd gelegd ten noorden van de Van Merlenlaan en het Wilhelminaplein. De stroom (hoogspanning) kwam van Haarlem binnen vanaf de Leidsevaart en werd dan naar vijf transformatorzuilen (Blauwe Brug, Spruitenboschstraat, Cloosterweg en twee onbekende locaties) geleid. Vandaaruit ging de elektriciteit verder naar de huizen.

Van zuilen naar zadeldaken

Met de toename van het aantal huizen en aansluitingen kwamen er meer transformatorhuisjes in Heemstede. Eind 2018 zijn het er ruim tachtig. Het oudste type, in gebruik van 1913 tot 1931, is verdwenen. Dit was de transformatorzuil. Hiervan waren er, zoals gemeld, vijf stuks.

De transformatorhuisjes die tussen 1927 en eind jaren '50 werden gebouwd, waren van donkerbruine bakstenen en hadden een zadeldak en vaak een bakstenen reliëf boven de deur voor de ontluchting/afkoeling. Qua bouwstijl sloten ze aan bij de woningen eromheen.

TRANSFORMATORHUISJES IN HEEMSTEDDE

A De Nederlandsche IJzeren Spoorweg Maatschappij bouwde in 1927 langs de spoorlijn Amsterdam-Rotterdam een serie trafohuisjes. Heemstede, Leidsevaartweg 1; **B** Cloosterweg 19, gebouwd in 1931, kosten gebouwtje, interieur en verleggen kabels: 17.000 gulden, ruimte onder zadeldak is loos, diende om warmte kwijt te raken; **C** Sumatrastraat 8, 1928; **D** hoofdschakelstation Herenweg achter Bloemenhove, 1928, later vervangen door type zonder zadeldak; **E** Roemer Visscherplein, gebouwd in 1929, later wit geschilderd, openingen in de punt dienen om warmte kwijt te raken; **F** transformatorhuisje bij de haven, 1932, inmiddels vervangen; **G** Herenweg 101-103, in 1938 gebouwd; **H** Blekersvaartweg 7 bij wasserij Peepkorn, gebouwd in 1950 (ontwerp van W. Peterse – Openbare Werken; tekende ook huisjes tegen noordgevel Dreefschool (nu: Plein1), Narcissenlaan en Lieven de Keylaan); **I** hoofdmeet- en schakelstation Overbosstraat 1, het enige pand in de straat, ontwerp 1949; **J** hoek Manpadslaan-Herenweg, gebouwd in 1954.

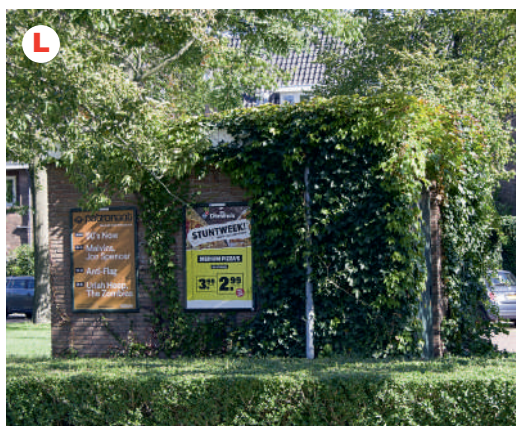
TRANSFORMATORHUISJES IN HEEMSTEDEN

K Herenweg 138, bij Kennemeroord, in 1960 in gebruik genomen; met trafostation Rijnlaan 102 eerste trafohuisje met plat dak;

L Jozef Israëlsplein, ontwerp 1966, in het plantsoen, nu overwoekerd met klimop; reclameplaten nauwelijks zichtbaar;

M bij nieuwbouw ING Bank Binnenweg in 1996 achter op het parkeerterrein gebouwd;

N Glipper Dreef 227, bij ingang Algemene Begraafplaats, ontwerp Openbare Werken 1997, op verzoek Welstandscommissie uitgevoerd in zwart/antraciet baksteen, met donkere voeg en zwarte deur vanwege locatie bij begraafplaats;

O prefab transformatorhuis uit 1982, Ringvaartlaan, rand parkeerplaats zwembad Groenendaal;

P Nijverheidsweg, ca. 2010;

Q Cruquiusweg 29 en

R Cruquiusweg 45 naast ingang HBC en daarom waarschijnlijk voorzien van reclame.

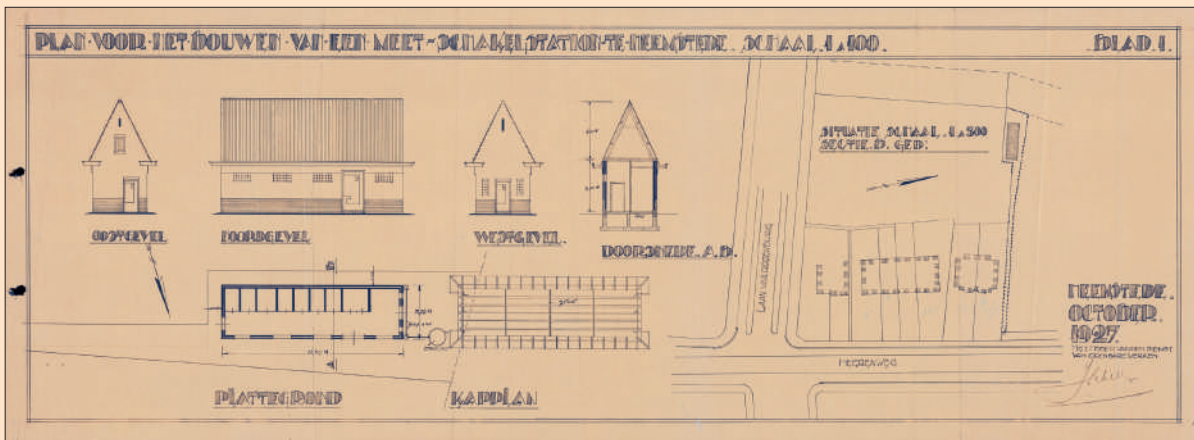
Rechthoekige dozen en prefab

Vanaf de jaren zestig nam de vraag naar elektriciteit sterk toe. Dat kwam door een groeiend aantal woningen en door de stijgende welvaart. In vrijwel ieder huis kwamen elektrische apparaten als ijskasten, wasmachines, vaatwassers en televisies. De trafohuisjes werden eenvoudiger en kleiner omdat de leidingen en installaties compacter werden en

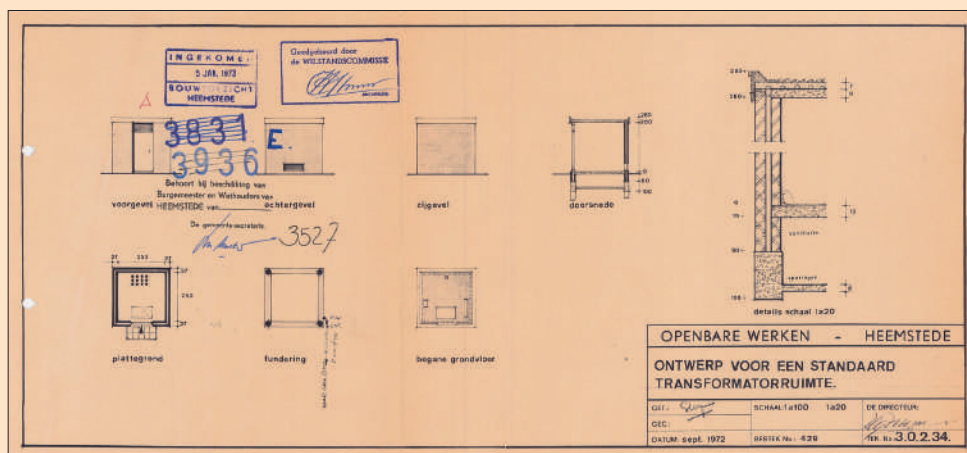
beter geïsoleerd zodat ze minder warmte afgaven. Het zadeldak werd hierdoor overbodig. De huisjes moesten ook sneller en goedkoper gebouwd worden.

Toen in 1961 P. Nelis en Zoon's Bloembollenwekerij aan de Herenweg overging van laagspanning naar hoogspanning, werd er voor het eerst in Heemstede een aluminium transformatorstation gebouwd op een funderingsplaat van gewapend beton. In andere gemeentes was dat vanaf 1959 al gebeurd.

1927 en 1972

Illustratief voor het verschil in aandacht is de fraaie bouwtekening uit 1927 voor het transformatorstation aan de Herenweg achter Bloemenhove (nu Fresialaan 4, maar dan zonder kap) en de tekening uit 1972 voor de 'standaard transformatorruimte' aan de Van der Waalslaan en de Huizingalaan. (Beide tekeningen van Openbare Werken, Heemstede.)

► Hageveld 2, 2003 of 2004. Hier had toch wel iets mooiers kunnen komen? Een kappelletje met het silhouet van Jan Stuyt?

Deze aluminium huisjes waren goedkoper en konden zo nodig ‘door het aanbrengen van een eenvoudige beplanting aan het oog onttrokken worden’, meldden de raadsnotulen. In de jaren erna ontwierp Openbare Werken Heemstede diverse transformatorhuisjes, die er allemaal uitzagen als rechthoekige dozen.

Sinds 1976 kwamen er prefab compactcabines van (grind)betonnen platen, compleet met installaties. Zo’n huisje kan er in één uur staan. De aandacht voor architectonische vormgeving en detaillering is hierbij tot het nulpunt gereduceerd. In heel Nederland staan dit soort huisjes, kant en klaar en vaak van de firma Hazemeyer uit Hengelo. Ze nodigen niet uit om er zuinig op te zijn, wel om er met spuitbus op te schrijven.

Hoe nu verder?

We kunnen niet zonder transformatorhuisjes, maar daarom mogen ze er wel knap uitzien. Ze bepalen immers de openbare ruimte. We ontkomen er niet aan, dat er standaard transformatorkasten worden geplaatst, met een klein formaat. Maar als er weer eens een groot transformatorhuisje moet worden gebouwd, dan is het de moeite waard om iets architectonisch waardevols te bouwen. Een sieraad voor de omgeving. Een huisje met Adriaan Pauw of David van

Lenep, motoren achter de groei van Heemstede, erop? Een ontwerp van een jonge architect? Zo bouwen we monumenten voor de toekomst. Gemeente, welstandscommissie en historische vereniging moeten hier alert op zijn. En ondertussen moeten we ook voorzichtig zijn met de bestaande huisjes. Openbare ruimte verdient fraaie publieke werken.

Bronnen en literatuur

- H.W. Lintsen, *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel III. Textiel. Gas, licht en elektriciteit*, Zutphen 1993.
 Pim van Schaik, *Publieke Werken. Hoeksteen van de Amsterdamse School 1915-1935*, Amsterdam 2018.
 L. van der Sluis, Stephan Timmers, Jos Wassink, *Stroom; de wereld achter het stopcontact*, Zwolle, 2017.
 Maria van Vlijmen, *Een stad vol klanten. Energievoorziening in Haarlem van 1902-1995*, Haarlem 1995.
<https://bouwtekeningen.heemstede.nl>
www.electriciteitshuisjes.nl
<https://geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/trafohuisjes-door-de-tijd>
<https://nha.courant.nu>
<https://www.nrc.nl/nieuws/2018/09/15/red-die-mooie-trafokasten-a1616250>

Met dank aan Harry van Hoorn.

De Erfgoedprijs is meer dan een beloning

Ellen Kerkvliet

Wie wint dit jaar de Erfgoedprijs? Het is altijd weer een spannend moment als de juryvoorzitter tijdens de voorjaarsbijeenkomst de microfoon ter hand neemt. Gaat het om een gerestaureerd pand, een kunstwerk of misschien deze keer om een voorbeeld van immaterieel erfgoed?

▲ Juryvoorzitter Olga van der Klooster is kunst- en architectuurhistorica, gespecialiseerd in monumentenzorg en restauratietechnieken.

‘Eigenlijk kan iedereen de prijs winnen’, legt voorzitter Olga van der Klooster tijdens een vraaggesprek met de vijf juryleden uit. ‘De prijs vestigt de aandacht op het erfgoed in Heemstede en Bennebroek. En als je je daar als gewone burger bij betrokken voelt en je neemt het initiatief om bijvoorbeeld een object te renoveren, dan kan ik daar enorm van gecharmeerd zijn.’

Honderdvijftigste geboortedag

De Burgemeester David Eliza van Lennep Erfgoedprijs is vijf jaar geleden ingesteld. Marc de Bruijn, secretaris van

de jury en oud-bestuurslid, was destijds de initiatiefnemer. ‘In de zomer van 2014 bracht ik het voorstel ter sprake in de bestuursvergadering. In 2015 zou de honderdvijftigste geboortedag van burgemeester Van Lennep zijn, iemand waar ik veel waardering voor heb. Bovendien kende ik vanuit mijn werk de BNG Bank Erfgoedprijs en wist daarom hoe stimulerend zo’n prijs werkt. Het toeval wilde dat onze vereniging net een legaat had gekregen. We hebben het geld toen direct deze mooie bestemming gegeven.’

Meer dan een beloning

De prijs zet mensen en organisaties die zich inzetten om ons cultureel erfgoed te behouden en te versterken in het zonnetje. Maar het is meer dan alleen een beloning, er gaat ook een signaal van uit. Florianne van Hees: ‘De prijs maakt ons ervan bewust dat we ons eigen lokale erfgoed moeten beschermen en koesteren.’ Wim de Wagt voegt daar aan toe: ‘Niet iedereen is doordrongen van de grote sociale en culturele waarde van ons erfgoed. Het is het waard om te beschermen.’ Dat kan de rest van de jury alleen maar beamen. Rob Hinse stelt dat dankzij de prijs de belangstelling voor bijzondere en beeldbepalende objecten groeit, waarop Olga concludeert: ‘En goed voorbeeld doet goed volgen!’

Jongleren met criteria

Bij het bepalen van de winnaar gaat de jury zorgvuldig te werk. De procedure begint met een fietsroute langs alle

▲ Een deel van de van de jury die jaarlijks de inzendingen beoordeelt. V.l.n.r.: Rob Hinse, veelzijdig kunstenaar en bekend als de vorige molenaar van de Groenendaalse molen. Van kinds af aan geïnteresseerd in historische gebouwen; Wim de Wagt, zelfstandig kunst- en architectuurhistoricus. Hij heeft als zodanig veel onderzoek verricht en daarover gepubliceerd; Florianne van Hees, beroepsmatig bezig met het documenteren en digitaliseren van private kunstverzamelingen; Marc de Bruijn, secretaris en schakel tussen de jury en het bestuur en de commissie communicatie van de HVHB.

ingezonden projecten, gevolgd door een gesprek met de eigenaar of beheerder. Dan begint, zoals Wim het noemt, het ‘jongleren met de criteria’, waarbij ieder vanuit zijn eigen discipline een inzending beoordeelt. Het aantal punten dat door de jury wordt toegekend bepaalt welke drie genomineerden overblijven. ‘Het gaat daarbij niet om welles-nietes’, zegt Olga. ‘We hoeven elkaar niet te overtuigen. Ik vind dat elk jurylid tot zijn recht moet komen.’ De stemming is uiteindelijk doorslaggevend. Soms is een tweede stemmingsronde nodig, maar meestal blijkt dat iedereen op een lijn zit.

Van vakmanschap tot digitalisering

Elk jurylid bekijkt de inzendingen door een andere bril, al zijn er ook overeenkomsten.

◀ Jurylid Johannes van der Weiden was verbonden aan de UvA voor het specialisme ‘Sociologie van de gebouwde omgeving’ en was voorzitter van de werkgroep Gebouw en Omgeving van de Historische Vereniging Haerlem.

‘Allereerst let ik erop met hoeveel zorg en vakmanschap het werk is uitgevoerd’, zegt Johannes van der Weiden. ‘En als het gaat om een project van een gewone, niet professioneel betrokken burger, vind ik dat een extra verdienste. Zoals bij het pand van De Dreef aan de Raadhuisstraat, of het Luciaklooster. Een prachtig voorbeeld van creatief denken vond ik de folly op de Overplaats van *De Hartekamp*. Verder kijk ik naar de relatie tussen oud en nieuw en wat de bijdrage aan de samenleving is. Daarvan is de moderne toevoeging aan de Oude Kerk op het Wilhelminaplein een goed voorbeeld.’

Rob vindt het belangrijk dat een gerenoveerd object zo origineel mogelijk is gebleven. Dat ziet hij terug bij het Luciaklooster, een gebouw dat voor hem een speciale betekenis heeft. ‘Ik woon ernaast en toen de zusters er nog woonden kwam ik er muziek voor ze maken. Mijn kinderen groeiden bij wijze van spreken op in de kloostertuin. Tijdens de verbouwing ben ik er vaak binnen geweest. Ik vind het echt klasse wat daar gebeurd is!’

Florianne probeert alle aspecten, kunsthistorisch, architectonisch, geschiedkundig en natuurhistorisch, even zwaar te laten wegen. Het toegankelijk maken van archieven spreekt haar erg aan. ‘De website van Hans Krol en het digitaliseren van de gemeenteraadsnotulen zijn daar mooie voorbeelden van. Ik denk dat er nieuwe, vaak onverwachte samenwerkingsverbanden uit kunnen ontstaan.’

Van maatschappelijke relevantie tot verrijking

Wim benadrukt dat ook de maatschappelijke relevantie van een project een rol speelt. ‘Ik vind dat ook de gewone man van het eindresultaat moet kunnen genieten. En soms heeft een kandidaat tegen

veel tegenwind moeten opboksen. Dat telt voor mij ook mee. De bewoners van het Luciaklooster bijvoorbeeld hebben hun nek uitgestoken en grote financiële risico's genomen. Zij hebben het monument min of meer gered.' Olga, ook bij haar is het Luciaklooster – de winnaar in 2018 – een

hebben laten maken voor de winnaars.' De jury hoopt dat er weer een legaat of schenking komt en de prijs kan blijven bestaan. Want die wordt steeds meer een serieuze factor in de bescherming van ons erfgoed. Al zouden ze, zoals Olga opmerkt, wel in een vijver met

► De prijs voor 2019 is de vierde uit de serie penningen die Christine van der Velden voor de HVHB ontwierp.

van haar favorieten, voegt er nog aan toe dat het prijswinnende object een verrijking voor de omgeving moet zijn. 'Dat hoeft niet noodzakelijk een reconstructie te zijn. Een eigentijdse invulling kan ook een verrijking zijn.'

Doorgaan

Na vijf Erfgoedprijzen is het geld op. Marc: 'Dat is vooral opgegaan aan de penningen, die we door de Heemstedse kunstenaars Christine van der Velden

meer vissen willen vissen. Het aanbod is gering. Johannes zegt gekscherend – maar ook een beetje serieus – dat er wat hem betreft ook wel een 'razzieprijs' voor de meest gruwelijke nieuwbouw of verbouwing mag komen. Want dat gebeurt ook. Florianne merkt tot slot op dat ze niet alleen geniet van de projecten die ze mag beoordelen, maar ook van het onderlinge contact dat dit met zich meebrengt. 'Je leert van de visie van anderen en kunt oog en geest slijpen aan elkaars opvattingen.'

Kandidaten Erfgoedprijs gevraagd

Wilt u ook een kandidaat voor de Erfgoedprijs voordragen? Dat kan!

De kandidaat kan een persoon zijn, een organisatie of een vereniging. Ook een speciale gebeurtenis, een boek, een renovatie van een pand of een kunstwerk kan in aanmerking komen voor de prijs. Voorwaarde is dat deze kandidaat heeft gezorgd voor een opwaardering van het erfgoed van Heemstede of Bennebroek. Het project of het

initiatief moet in 2018 zijn voltooid of uitgevoerd. Stuur een mail met korte beschrijving en motivatie naar m.de.bruijn49@kpnplanet.nl. Dat kan tot uiterlijk 28 februari 2019. De jury beoordeelt vervolgens alle inzendingen. De drie genomineerden worden op 30 maart bekend gemaakt en uitgenodigd voor de Voorjaarsbijeenkomst van de HVHB op 6 juni 2019. Dan wordt de uiteindelijke winnaar bekend gemaakt en gehuldigd.

De Philipinehoeve aan de Slotlaan

Marc de Bruijn

Automobilisten, die 's ochtends in de file staan op de Javalaan om op de Cruquiusweg te komen, weten niet dat hier vroeger boerenland was en op de hoek van de Javalaan en de Slotlaan de Philipinehoeve stond. Toch staat de stal er nog steeds.

► Vooraanzicht Philipinehoeve in 1927 met ervoor Jan Christiaan Korthof en Philipijntje Niezen.

Jan Christiaan Korthof, geboren in Amsterdam in 1861, trouwde toen hij 19 jaar was in Nieuwer-Amstel met de even oude Philipijntje Niezen. Hij was van beroep timmerman. Toch moet er geld zijn geweest, want toen Jan in 1881 opgeroepen werd voor militaire dienst, liet hij zich vervangen door een loteling.

Het is onbekend wanneer Jan en zijn echtgenote zich in Heemstede vestigden. We weten ook niet of Jan speciaal een villa liet bouwen of dat deze er al stond. Het huis werd in ieder geval vernoemd naar zijn echtgenote: de Philipinehoeve. Het adres was Meerweg 49, hoewel het pand een stukje van de Meerweg af lag.

► De Philipinehoeve (P) had toen de Javalaan (1923) er nog niet was het adres Meerweg 49, hoewel hij een stukje van de Meerweg aflag. In 1927 is de Slotlaan aangelegd in het verlengde van de Timorstraat en werd het adres Slotlaan 1. Het tweede deel van de Meerweg heette vanaf 1954 Ringvaartlaan. De rolbrug (R) verdween toen de Cruquiusweg met nieuwe brug in 1934 in gebruik genomen werd.

De Meerweg liep vanaf de Achterweg naar de rolbrug over de Ringvaart. Na 1923 werd tussen het Wilhelminaplein en de Ringvaart druk gebouwd aan de Indische Buurt. Toen werd de Javalaan aangelegd en in 1927 ook de Slotlaan, waardoor de Philipinehoeve op de hoek Javalaan/Slotlaan kwam te liggen. Buurman was Emile Erens, die een bloemkwekerij had bij het Oude Slot.

Koeien en varkens

De Philipinehoeve was niet groot. Korthof hield zo'n vijf stuks melkvee en wat jongvee. Paarden, koeien en wagens konden staan in een flinke stal, die in 1911 werd gebouwd. Daar werden ook varkentjes vetgemest. Korthof had één knecht in dienst, Evert-Jan van Wijnen, afkomstig uit de Haarlemmermeer. Ook was er een dienstmeid. In 1915 pachtte hij het Molenweitje in Groenendaal voor 55 gulden per jaar.

Ondertussen handelde Korthof – als zoveel Heemstedenen in die tijd – in onroerend goed. In 1912 kocht

hij acht woonhuizen aan de Molenvierplaat voor 4355 gulden. Gaandeweg raakte hij 'in bonis'. Hij profiteerde, net als veel Heemstedenen in die tijd, van de economische ontwikkeling van het dorp met stijgende prijzen voor grond en huizen. En naarmate Jan Christiaan ouder werd, werd de Philipinehoeve steeds meer een hobbyboerderij, een luxe villa omringd door tuinen, met

▲ Philipinehoeve, 1914. Jan Korthof en knecht Evert-Jan aan het melken.

▲ Philipinehoeve, 1914. Jan Korthof aan het melken met naast hem een onbekende dienstmeid. Op de achtergrond de weilanden waar later o.a. de sportvelden, de Leeghwaterlaan en de Van Lyndenlaan zouden komen.

► Rechterkant van de Philipinehoeve in 1927, zittend Jan Christiaan Korthof en Philipijntje Niezen.

hokken met duiven en konijnen, een stal met paard en rijtuig en een bok, zodat de kleinkinderen met de bokkenwagen konden rijden.

Op slag dood

In december 1927 kwam Jan Christiaan Korthof om het leven bij een ongeluk. Het paard dat zijn tilbury (een licht open rijtuigje met grote spaakwielen) trok sloeg op hol op de Bronsteeweg bij de Koediefslaan. Het rijtuig viel om, Korthof kreeg een wiel over zich heen en was op slag dood. ‘Zijn leven was Christus, zijn sterven gewin’, stond er in de overlijdensadvertentie. Hij werd begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Herfstlaan.

Enkele maanden later werden de levende have en de stal-inventaris van de Philipinehoeve geveild: een ‘luke paard’, bok, kippen, circa honderd duiven, fazanten, konijnen en marmotten met bijbehorende hokken, drie rijtuigen, hout en haverbakken. Het onderhoud van de dieren zal te bewerkelijk zijn geweest voor de weduwe, die tot na de oorlog op de hoeve bleef wonen. In 1932

werd een deel van de grond verkocht, waarop aan de Javalaan twee villa’s (nummer 32 en 34) kwamen te staan. De varkensstal kwam bij nummer 32 te horen en werd gebruikt als opslagruimte. Later kwam erachter nog een grote loods voor auto’s.

Familieomstandigheden

Het echtpaar Korthof kreeg drie kinderen. De oudste zoon overleed jong. Dochter Sophia trouwde met Cornelis Louwrens Kwak. Kwak, geboren in Heerenveen, groeide op in Amsterdam en vestigde zich daarna in Heemstede, waar hij zich op wist te werken tot een belangrijke makelaar en projectontwikkelaar. Rond 1930 had hij vijf kantoren: in de Camplaan, Eikenlaan 45 (hoek Juliana-laan), Zandvoortselaan 151 bij het station Heemstede-Aerdenhout, een kantoor op Schouwjtjesplein 5 in Haarlem en in Bennebroek aan de Rijksstraatweg. Het hoofdkantoor van Heemstede’s Woningbureau Corn’s L. Kwak was gevestigd in Huize Karoly, Heemsteedse Dreef 274/276. Dit enorme pand vlakbij de Blauwe Brug, nu een HVHB-monument, liet Kwak

DE PHILIPINEHOEVE AAN DE SLOTLAAN

bouwen door Bouwbureau Baalbergen en Volkers. Het werd vernoemd naar zijn aangenomen (Hongaarse) zoon Karoly Forintos. Later werkte Kwak samen met De Ridder onder de naam 'De Ridder en Kwak', later 'Koopman De Ridder en Strijbis'. Ook was Kwak van 1927 tot 1931 en nog kort in 1935 gemeenteraadslid voor de Anti Revolutionaire Partij.

gebroken been. Met dezelfde trein werd Philippine vervoerd naar Haarlem om gebracht te worden naar het Diaconessenhuis, maar toen ze daar aankwam was ze al overleden. 'Aan het Diaconessenhuis kon men niets anders doen dan den dood constateeren en het bebloede lijkje wasschen.' Philippine werd bij haar opa begraven.

▲ *Familie Korthof, 1926. Achterste rij: Dr. Gerrit Korthof, zijn zus Sophia Korthof met haar man Cornelis Louwrens Kwak. Midden: Karoly Forintos (aangenomen zoon Cornelis Kwak), oma Philipijntje Niezen met opa Jan Christiaan Korthof, Albertina Kwak (de vrouw van Dr. Gerrit Korthof en zus van Cornelis Louwrens Kwak) met op haar schoot Philippine Korthof (het meisje dat uit de trein viel). Vooraan: Gerrit Korthof jr., Anke Albertina Korthof en Jan Christiaan Korthof.*

Tweede zoon Gerrit studeerde medicijnen en werd bacterioloog aan het Academisch Ziekenhuis in Leiden. Hij trouwde met Albertina Kwak, een zus van Cornelis Louwrens. Eind 1929 zat het echtpaar met hun bijna vierjarige dochter Philippine (vernoemd naar oma) in de trein van Leiden naar Haarlem op weg naar oma's verjaardag. Het meisje speelde met de kruk van het portier, die daarop openging en viel uit de trein. De noodrem werd direct in werking gesteld, de trein stond stil en reed achteruit naar waar het kind op de weg lag. De vader constateerde een schedelbreuk en

De Korthofs maakten dus het nodige mee. De familie is ook een goed voorbeeld hoe mensen zich begin zoste eeuw vestigden in Heemstede, profiteerden van de economische groei in de gemeente en hoe hun kinderen zich weer verder ontwikkelden, ook qua opleiding.

Van villa naar blok nieuwbouw

In 1949 kocht de gemeente het perceel Slotlaan 1 met de daarbij behorende grond. Het ging niet om de Philippine-

DE PHILIPINEHOEVE AAN DE SLOTLAAN

◀ *Javalaan met de Philipinehoeve, rond 1980. Links ernaast de voormalige stal annex varkensschuur. Rechts op de hoek van Slotlaan en Javalaan de rode bloemenkiosk. Aardige details zijn de telefooncel en het bushuisje.*

▼ *Dezelfde plek in 2018.*

▼ *Achter Javalaan 32 staat de voormalige stal met binnen nog altijd de mestgoot voor de varkens, die er ten tijde van Korthof gefokt werden.*

Bronnen

<https://nha.courant.nu>
<https://www.delpher.nl>
<https://leiden.courant.nu>

Met dank aan Astrid Kamps voor het ter beschikking stellen van informatie en fotomateriaal.
Zie ook filmpje op www.youtube.com/watch?v=hJoyB1S21bU

hoeve, maar om het land, dat nodig was om de Bankasstraat door te trekken en nieuwe straten aan te leggen als de Lelylaan. Voor het terrein met opstallen, bij elkaar 3500 m², werd f 19.500 betaald.

De gemeente verhuurde Slotlaan 1, onder andere aan de familie Koren. D. Luiting, chauffeur en woonachtig in de Borneostraat, had er in een loods auto's staan. Later kwamen er meerdere bewoners en in 1980 was er sprake van

dat de villa geschikt gemaakt zou worden voor huisvesting van asielzoekers.

In 1994 werd besloten de villa te slopen en er tien woningen en een bloemenkiosk voor in de plaats te bouwen. In de kiosk vestigde zich later een makelaar. Er werd precies om de oude bomen heen gebouwd en behalve de oude stal herinnert niets er meer aan, dat hier eens de Philipinehoeve stond in een landelijk gebied.

Werk aan de weg: verbreding Herenweg en Rijksstraatweg

Marloes van Buuren

Tussen 1926 en 1928 zijn de Herenweg in Heemstede en de Rijksstraatweg in Bennebroek verbreed en geasfalteerd. Dat had heel wat voeten in de aarde: jarenlange voorbereidingen, aankoop of onteigening van stroken grond en het verplaatsen of afbreken van bouwsels die in de weg stonden.

De Herenweg in Heemstede en de Rijksstraatweg in Bennebroek waren tot eind jaren '30 van de vorige eeuw onderdeel van de belangrijkste weg door Nederland, de verbinding Amsterdam-Haarlem-Leiden-Den Haag-Rotterdam. Van Leiden rechtstreeks naar Amsterdam kon tot eind jaren '30 niet. Je moest altijd via Haarlem en dus ook via Bennebroek en Heemstede.

Na de Eerste Wereldoorlog nam het aantal auto's explosief toe en werd die doorgaande route duidelijk te smal. In Bennebroek heette de weg Haagsche Straatweg of Rijksstraatweg. De term rijksstraatweg stamt uit de Napoleonische tijd, toen Nederland een eenheids-

staat werd met een centraal gezag. In 1798 werd het Bureau voor den Waterstaat opgericht. Behalve over de waterwegen ging deze instelling ook over de gewone wegen. In 1810 verscheen het eerste rijkswegenplan, waarbij het veelal nog om bestaande wegen ging. Rijksweg 4 liep van Amsterdam via Haarlem, Leiden, Den Haag en Delft naar Hellevoetsluis.

Tussen 1807 en 1809 werd de weg tussen Den Haag en Haarlem in opdracht van koning Lodewijk Napoleon verhard. Dat gebeurde met klinkers en op druk bereden stukken met keien van Belgische hardsteen of Duits basalt, de zogenaamde 'kinderhoofdjes'. De

► De Herenweg ter hoogte van het R.K. Verenigingsgebouw (nu Dorcas), vermoedelijk kort na de bouw van dat pand in 1907. Het rijtuig past ruim op de weg, maar bij tegemoetkomend verkeer moet je al gauw uitwijken naar de half verharde zijkant.

▲ *De kruising Rijkswaterstaatweg met Bennebroekerlaan en Zwarteweg in 1913. Rechts staat direct aan de weg het huis Quatre Bras van dokter Van Aalst, dat in 1927 afgebroken werd.*

breedte van de bestrate middenweg was ongeveer vier meter en daarnaast lagen stroken zand met grind of steenslag. Die stroken waren dus enigszins verhard, maar bij regen kwamen er kuilen in en bij droogte was er veel overlast van stof en zand.

Na de Franse tijd bleef het Bureau voor den Waterstaat bestaan. In 1848 wijzigde de naam in Rijkswaterstaat. Ook de spoorwegen vielen onder deze organisatie en in de tweede helft van de 19de eeuw ging de meeste aandacht van Rijkswaterstaat uit naar nieuwe spoorlijnen. De rijkswegen lagen er begin 20ste eeuw dan ook nogal verwaarloosd bij.

Uitbreidingsplan voorziet verbredingen

Het waren niet alleen rijkswegen die onderhoud en verbreding vroegen, ook veel lokale wegen waren te smal en vaak nog onverhard. Het Uitbreidingsplan voor Heemstede van Cuypers en Stuyt (eerste versie 1908, daarna diverse herzieningen) voorzorg in een hele serie nieuwe wegen en in de verbreding van bestaande wegen, waaronder de Herenweg en de Zandvoortselaan. Eind 1913 deed Rijkswaterstaat een studie naar verbreding van de rijksweg Haarlem-Leiden en de rijksweg Amsterdam-Haarlem. Dat vergde blijkbaar veel tijd want pas in 1918 lag er een plan ter inzage op het Heemstedese raadhuis. Het duurde daarna nog

jaren voor de werkzaamheden daadwerkelijk begonnen. Niet zo vreemd, want er waren langs het traject zo'n honderd belanghebbenden waarmee het rijk en de gemeente in conclaaf moesten. Datzelfde gold voor Bennebroek.

Koolteer en chloorcalcium

Intussen gaven de stoffige wegen in de zomer veel overlast. Op de Herenweg konden de bewoners hun ramen nauwelijks open zetten. Als een auto moest uitwijken voor een rijtuig veroorzaakte dat grote stofwolken. Als oplossing kon er op steenslag- en grindwegen gesproeid worden met koolteer, een soort voorloper van asfalteren. Dat gebeurde in 1915 op de Van Merlenlaan en de Binnenweg in Heemstede. Op de Herenweg ging dat niet, want van klinkers gleden de koolteer af. Daar bleef als alternatief over het sproeien met chloorcalcium: de zouten daarin trekken vocht aan en de vochtige korrels houden dan het stof vast. Dit sproeien gebeurde een aantal jaren, maar in de Eerste Wereldoorlog werd chloorcalcium schaars en duur.

Startsignaal eind 1925

In november 1925 stuurde de hoofdengineur van Rijkswaterstaat dan eindelijk het door de minister van Waterstaat goedgekeurde plan voor verbreding van de rijksweg Haarlem-Bennebroek aan B&W van Heemstede. Mocht particuliere grond die voor de verbreding nodig was niet 'langs minnelijke weg' aangekocht kunnen worden, dan gaf de minister toestemming voor onteigening. In 1927 werd dat bij wet vastgelegd (met nog een wijziging in 1928).

De aanbesteding van de asfaltering in Heemstede en Bennebroek werd in 1925 gewonnen door de NV Bitumenweg uit Utrecht. Gewalst asfalt was nog een nieuw product. In 1923 was in Amsterdam de eerste gewalste asfaltweg gemaakt.

▲ Rechts de voormalige buitenplaats Bosch en Vaart aan de Wagenweg, eind 1925 of begin 1926. Hier werden in februari 1926 de bomen geroid. De rijbaan is op deze foto nog bestraat met klinkers.

▲ Dezelfde plek na de verbetering. De rijbaan is verbreed en geasfalteerd met een band van kinderhoofdjes erlangs. Daarnaast aan weerszijden een fietspad van klinkers en een stoep. Het huis Bosch en Vaart werd in 1930 gesloopt.

In Bennebroek werd in 1925 de smalle brug in de Rijksstraatweg over de Bennebroekervaart, ter hoogte van waar nu de Linnaeushof is, verbreed.

In februari 1926 overlegde de gemeente Heemstede uitgebreid met H.J. Marsman, technisch adviseur van Rijkswaterstaat en met het Gas-, Duinwater- en Electriciteitsbedrijf. Het ging over de breedte van stoepen en rijwielpaden, de plek van leidingen en riolen, aankoop van stroken grond en ook over wie wat zou betalen. De rijweg zelf was van het Rijk, ook de rijwielpaden erlangs vielen onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat, maar daarbuiten was het lang niet altijd duidelijk. Het maken van stoepen was in ieder geval de taak van de gemeente, al werden de kosten van stroken grond betaald door het Rijk.

Het traject dat als eerste aan de beurt was, was het deel dat vanaf 1927 bij Haarlem zou gaan horen. Dat is nu de Wagenweg vanaf de Schouwjtjeslaan in zuidelijke richting langs de wijk Bosch en Vaart, de (voormalige) buitenplaatsen *Bosch en Vaart*, *Eindhout* en *Vredenhof*, voorbij de Spanjaardslaan en het HFC-terrein tot de Johan van Oldenbarneveldtlaan. Openbare Werken van Heemstede rooide begin 1926 op diverse plaatsen bomen en legde bij het weiland bij *Bosch en Hoven* een sloot om. In juni 1926 was de asfaltering vanaf de grens met Haarlem tot de Van Oldenbarneveldtlaan gereed. *Haarlems*

Dagblad schreef op 21 augustus 1926 dat het verkeer gretig gebruik maakte van de verbrede weg: 'De auto's snorren er opgewekt langs en de fietsers zijn ermee in hun schik, ofschoon de rijweg voor hen niet bestemd is. Zij moeten het rijwielpad gebruiken, maar kunnen zich excuseeren, omdat de wandelaars dat ingenomen hebben daar het wandelpad nog totaal onbegaanbaar is.' De bewoners van de Adriaan Pauwlaan waren blij dat ze weer af waren van de vele omgeleide auto's en vrachtwagens. En bij de Bronsteeweg hoefde niet langer een agent het verkeer te regelen.

Na juni 1926 lag het werk stil. Er moest gewacht worden tot de volgende rijksbegroting waarin de nieuwe budgetten voor Rijkswaterstaat zouden worden vastgesteld.

Voortgang in 1927

In 1927 werd in Heemstede het deel van de Herenweg tussen de Van Merlenlaan en de grens met Bennebroek onder handen genomen. Het stuk tussen de Van Merlenlaan en de Wortelenbuurt bleef voorlopig met klinkers bestraat, omdat er mogelijk een waterverbinding gemaakt ging worden tussen de Ringvaart en de Leidsevaart. Dan zou op die hoogte een grote brug moeten komen. (Eind 1927 zag de gemeente af van deze waterverbinding.) De Wortelenbuurt bestond uit een serie huisjes aan de west-

kant van de Herenweg, ongeveer midden tussen de Manpadslaan en de Van Merlenlaan. Een deel stond op de nominatie om gesloopt te worden. De rest van de weg tot de grens van Bennebroek werd geasfalteerd en was klaar in juli 1927. Het werk aan de fiets- en wandelpaden vorderde ook goed, al moest er hier en daar nog grond verworven worden.

In Bennebroek werden twintig kastanjebomen gekapt om zo veel mogelijk de bochten uit de weg te halen. Het asfalteren gebeurde vanaf mei 1927. Het laatste traject in Heemstede moest wachten tot 1928. In de tussentijd waren er nog wat obstakels uit de weg te ruimen.

De koepels van Bosch en Hoven en Berkenrode

De weg bij *Bosch en Hoven*, gelegen aan de oostkant van de Herenweg tussen de Johan de Wittlaan en de Van Oldenbarneveldtlaan, was in 1926 verbreed en geasfalteerd. Om ook ruimte te maken voor een fietspad en een wandelpad, moesten de koepel, de tuinmuur en de tuinmanswoning weg. De koepel werd gekocht door C.J. van Tienhoven uit Aerdenhout die hem in december 1927 liet overbrengen naar zijn huis *Klein Bentveld*, waar hij nu nog steeds staat op de hoek van de Mr. Enschedéweg en de Zwarteweg. De tuinmuur van *Bosch en*

Hoven is in 1928 gesloopt, de tuinmanswoning in 1929.

Ook de koepel van *Berkenrode* bleef behouden. Hij is na een voorbereidings-tijd van een maand in mei 1927 zes-en-een-halve meter achteruit gerold. De hele constructie van houten stempels, ijzeren balken en 150 ijzeren rolletjes moest daarna weer onder de 80.000 kilo wegende koepel vandaan gehaald worden. Sindsdien staat de voorzijde van de koepel gelijk met de rooilijn. Het *Haarlems Dagblad* oordeelde in het verslag van 22 mei 1927 dat de koepel daarmee wel 'veel van zijn aantrekkelijkheid verloren' had.

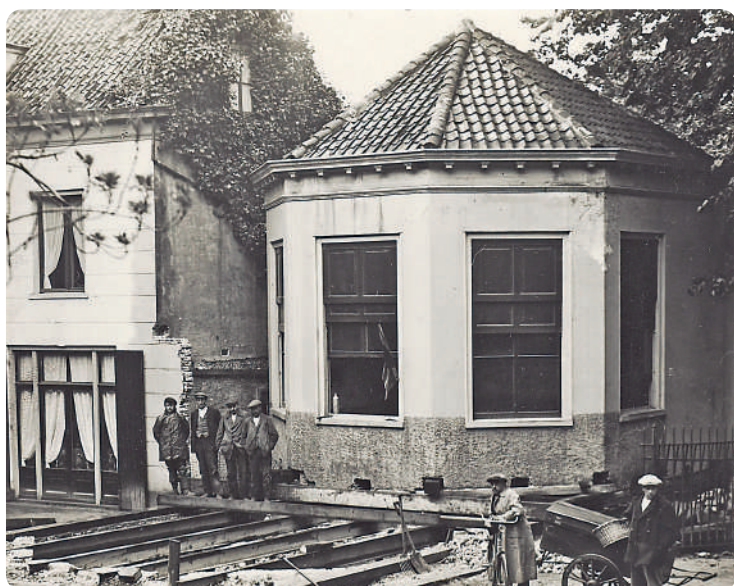
Nog meer obstakels

Het huis *Kennemeroord* van jhr. P. Quarles van Ufford (Herenweg 138, iets ten zuiden van de Koediefsaan), stak naar voren in de weg en moest plaats maken voor de verbreding. Ter compensatie betaalde het Rijk in 1927 78.000 gulden. In 1926 had architect Andries de Maaker al een nieuw huis ontworpen dat in 1927 verder naar achteren op het perceel gebouwd werd. Vermoedelijk werd pas daarna het oude huis uit het einde van de 18de eeuw afgebroken.

Ook in Bennebroek had het Rijk flinke kostenposten. Het huis Quatre Bras van dokter Van Aalst op de zuidelijke hoek van de Rijksstraatweg en de Zwarteweg lag te ver naar voren. Het werd gesloopt nadat er in 1927 op hetzelfde perceel een nieuw huis gebouwd was. Op de hoek aan de overkant van de Zwarteweg vormden de serre van de Oude Geleerde Man en een grote boom een probleem. Niet alleen de serre maar het hele etablissement werd in maart 1929 afgebroken. Het horecabedrijf ging in een nieuw pand door onder de oude naam. Het Rijk betaalde als compensatie voor de woning van dokter Van Aalst en de Oude Geleerde Man respectievelijk 55.000 en 33.000 gulden.

De verbetering van de verkeerssituatie op het kruispunt was opmerkelijk. Op Eerste Paasdag, 10 april 1928, kon per minuut 'een half dozijn auto's' passeren

▼ *Trots poseren de mannen van aannemer W.A. Vermeys uit Haarlem bij de zojuist verrolde koepel van Berkenrode, 22 mei 1927.*

► *Rechts Kenneroord (Herenweg 138) in 1926. Het is goed te zien hoe smal de weg in de bocht is.*

zonder dat er een agent aan te pas kwam, aldus een verslaggever in *Haarlems Dagblad*. Ook 'traditionele opstoppingen' bleven uit.

Voltooiing van de verbreding

In februari lag langs de Herenweg in Heemstede het puin klaar dat als ondergrond moest dienen voor het asfalt. Op 10 mei 1928 arriveerde de laatste wagen met asfalt, versierd met tulpen en groen. Nadat de laatste lading platgewalst was, werd de weg feestelijk heropend. De rijbaan was nu klaar en de wandel- en fietspaden tussen de Van Merlenlaan en de Kerklaan ook. Maar tussen de

Kerklaan en de grens met Haarlem was er nog van alles te doen aan de riolering, het verplaatsen van hekken en het opruimen van gedeelten van tuinen. Niet alle eigenaars van huizen en tuinen wilden zomaar meewerken. Er was wederom veel geld mee gemoeid. Eind 1927 gaf opzichter Marsman aan dat de kosten voor het Rijk in Heemstede 200.000 gulden bedroegen voor de aankoop van gebouwen en stroken grond en 170.000 gulden voor de verdere asfaltering en aanleg van rijwielpaden. Bij sommige aankopen (in ieder geval een strook grond van *Berkenrode*) betaalde de gemeente mee. Niet alles werd in 1928 afgerond. In 1929 en 1930 werden nog stroken grond aangekocht, onder meer aan de westkant van Groenendaal, om op die plekken riolering aan te kunnen leggen en een voetpad.

In Bennebroek was de verbreding ook in 1928 voltooid.

Passend in landelijk beleid

De gedachte dat de Rijksstraatweg en Herenweg werden verbreed vanwege de Olympische Spelen in 1928 in Amsterdam, blijkt bij nader inzien niet erg aannemelijk. (Op diverse plekken is dit te lezen, ook nog in *HeerlijkHeden* 177.) Eén keer wordt in 1926 in *Haarlems Dagblad* gemeld dat het fijn is als er in 1927 flink doorgewerkt wordt aan de weg Haarlem-Amsterdam, zodat hij in 1928 klaar is en berekend op de grote drukte

Foto's en film

Bestuurslid Louis Goulmy wist namens de HVHB een prachtige serie foto's van de verbreding van Herenweg en Rijksstraatweg te verwerven. Ze vormen de aanleiding tot dit artikel en de basis voor een film die getoond is op de najaarsbijeenkomst. Deze film is te zien op www.hv-hb.nl.

Andere kijktips zijn een film over asfalteren in Amsterdam in 1926: <https://www.youtube.com/watch?v=JV91TI7e85Y> en een film over de verkeersdrukke op 31 december 1925 tijdens een autorit van Rijsoord via Rotterdam, Delft, Den Haag, Leiden en Hillegom naar Haarlem: <http://in.beeldengeluid.nl/collectie/details/expressie/3850938/false/true>

▲ De Oude Geleerde Man in Bennebroek in 1928. De Rijkstraatweg is al verbreed. In 1929 werd het pand gesloopt en werd de boom geveld.

die verwacht wordt. En dat de Herenweg en Rijkstraatweg vlak voor de opening van de Spelen klaar waren, was ook vast meegenomen. Maar de Spelen waren niet de aanleiding om de weg aan te pakken. De verbreding paste in de plannen die het Rijk in heel Nederland maakte om de verkeersveiligheid en de doorstroom op de rijkswegen te verbeteren. De in 1927 ingevoerde wegenbelasting en het wegenfonds maakten het mede mogelijk om die projecten te betalen.

De Herenweg en Rijkstraatweg hebben nu als wegnummer N208 en zijn niet langer een Rijksweg maar een gemeentelijke weg. De gemeente Heemstede heeft in 2010-2012 in drie fasen de N208 tussen de Van Merlenlaan en Haarlem gereconstrueerd. In 2017 is het overblijvende deel gedaan tussen de Van Merlenlaan en de grens met Bennebroek.

Belangrijkste bronnen

Noord Hollands-Archief,
T 3872, inv. 372, Herenweg
1924-1929
<https://nha.courant.nu>
<https://www.delpher.nl>
<https://nl.wikipedia.org/wiki/Rijkstraatweg>
<https://www.wegenwiki.nl/Rijksweg>
<https://books.google.nl>
(zoekterm chloorcalcium)

▲ De kruising Herenweg-Zandvoortselaan in 1926, vóór de aanpassingen. Dit nog steeds problematische punt en de verbreding van de Zandvoortselaan verdienen een verhaal apart, dat in één van de komende nummers te lezen zal zijn.

HVHB wint de Minerva-Cultuurprijs

Op zondag 13 januari mocht de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek in de Oude Kerk aan het Wilhelminaplein in Heemstede de Minerva-Cultuurprijs in ontvangst nemen. Deze prijs wordt eens in de drie jaar uitgereikt door de Heemstedse Kunstkring en is bedoeld als 'waardering en stimulans voor culturele prestaties en initiatieven in de gemeente Heemstede en het naburige Bennebroek'. In 2016 ontving Arno Koek van boekhandel Blokker de prijs, in 2000 Hans Krol, bekend van onder meer zijn website Librarians.

We zijn natuurlijk heel blij met deze erkenning. Uit het juryrapport: 'Bewoners van Heemstede en Bennebroek mogen ongelooflijk dankbaar zijn dat de HVHB er al zo'n lange periode over waakt dat beide dorpen veel van hun charme behouden.' Aan de prijs is een bedrag van 1000 euro verbonden. Die zullen we gebruiken voor de aanschaf van materialen om de tentoonstellingen in het Pomphuis nog beter in te richten, zodat alle bezoekers op nog betere manier kennis kunnen nemen van het rijke verleden van Heemstede en Bennebroek.

De prijs werd uitgereikt na het nieuwjaarsconcert van de Kunstkring, dat werd verzorgd door het Rodion Trio. Het ensemble van piano, klarinet en saxofoon vertolkt bekende klassieke werken op basis van eigen, verrassende arrangementen. Zoals het dat op 13 januari deed, was indrukwekkend. Voor de HVHB vormde de uitreiking van de prijs het feestelijke slotakkoord.

▲ Juryvoorzitter Annelies van Bruinessen heeft zojuist de Minerva-Cultuurprijs uitgereikt aan Jaap Verschoor, voorzitter van de HVHB.

◀ Klarinettist Diederik Ornée, pianist Mark Toxopeus en saxofonist Annelies Vrieswijk vormen samen het Rodion Trio.

Monumentenschildje voor Overlaan

In maart 2018 onthulde toenmalig wethouder Christa Kuiper de eerste Heemstedse monumentenschildjes op de Oude Kerk en bij Van Schagen van 1890, beide op het Wilhelminaplein. Inmiddels hebben veel meer monumenten in Heemstede zo'n schildje. Recent heeft Huis Overlaan aan het Raadhuisplein er een gekregen.

De monumentenschildjes zijn een gezamenlijk project van de gemeente en de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek. Ieder schildje is voorzien van een NFC-tag en een QR-code, waarmee je met je smartphone moeiteloos informatie kunt opzoeken over het monument waar je het ziet hangen. Die informatie staat op de website van de HVHB.

Raadhuis en dokterswoning

Houd je je smartphone bij het schildje van *Overlaan*, dan vind je dat het pand vermoedelijk dateert uit het begin van de 19de eeuw. De naam wordt verklaard als 'tegenover de Campiaan' en is ontleend aan een veel oudere buitenplaats. De vroegst bekende gegevens zijn uit 1677. In 1792 kocht de eigenaar er grond bij, onder meer het terrein waar nu het raadhuis staat. Vanaf 1855 was *Overlaan* in gebruik als raadhuis en veldwachterswoning. Toen het nieuwe raadhuis aan de overkant klaar was, kocht aannemer en timmerman W.A. van Amstel *Overlaan* en verbouwde het tot dokterswoning annex apotheek. Van 1908 tot 1932 had gemeentearts Colenbrander de vroegere secretarie-kamer in gebruik als spreekkamer. Na hem kwamen nog diverse andere huisartsen. De voorgevel kreeg een balkon en later is het huis witgepleisterd. Sinds 1993 is het huis weer particulier bewoond.

▲ Jan Ammerlaan en zijn vrouw wonen met veel plezier al bijna vijftig jaar in *Overlaan*. Ze houden van de oude balkenplafonds, de prachtige haardschouwen en de vele andere originele details. Ze zorgen dan ook goed voor hun geliefde monument.

Meer lezen

Het bovenstaande is een korte versie van wat er op de website te vinden is. De volledige bijdrage staat op www.hv-hb.nl < Monumenten in Heemstede < Raadhuisplein 9

Een zeer goed gedocumenteerde en uitgebreide geschiedenis van *Overlaan*, geschreven door J.W.G. van Doorn, is te lezen op <https://ilibrariana.wordpress.com/2012/03/09/overlaan>.

Ook een monumentenschildje?

De HVHB en de gemeente hopen zoveel mogelijk monumenten van een schildje te gaan voorzien. Woont u in een rijks-, provinciaal of gemeentelijk monument en wilt u ook een schildje? Neem contact op met Marc de Bruijn van de HVHB, m.de.bruijn49@kpnplanet.nl. Samen met u zorgt de gemeente ervoor dat het schildje op de door u gewenste plek wordt bevestigd.

Activiteiten van de HVHB in de komende maanden

Ons Pomphuis is ook de komende maanden weer regelmatig de plek waar we belangstellenden uitnodigen voor lezingen, Koffie met HeerlijkHeden en tentoonstellingen. En samen met de Historische Vereniging Haarlem organiseert de HVHB rond het honderdvijftigste geboortejaar van beeldhouwer Hendrik van den Eijnde een hele serie bijzondere evenementen.

Lezing over de buitenplaatsen rond Huis te Manpad, woensdag 27 februari 2019

Martin Bunnik geeft op woensdag 27 februari in het Pomphuis een presentatie over buitenplaatsen rondom Huis te Manpad. Zuid-Kennemerland was vanuit Amsterdam goed te bereiken over de Leidsevaart en over de Herenweg, die onderdeel was van de historische verbinding Antwerpen-Amsterdam. De Amsterdamse kooplieden ontvluchtten 's zomers de stad vooral vanwege de stinkende grachten en het gebrek aan schoon drinkwater. In 1669 schreef Jan van der Groen: 'Het buitenleven is het gemakkelijkste, het voordeligste, het gezondste en het zaligste leven.' Dat leven kwam voor rijke kooplieden binnen handbereik door het kopen van hofsteden en het bouwen van fraaie buitenplaatsen.

Tijdens deze presentatie vertelt Martin Bunnik hoe landgoederen ontstonden en bespreekt hij kort de geschiedenis van Woestduin, Leyduin, Huis te Manpad, De Hartekamp en de Overplaats.

Locatie: Pomphuis, Watertoren 2, Heemstede (bij de Nijverheidsweg)
 Aanvang: 14.00 uur
 Kosten: leden HVHB gratis, niet-leden € 5,- (graag vermelden of u lid bent)
 Aantal deelnemers: 20 personen.
 Opgeven bij: Gerry Weijers, evenementen@hv-hb.nl of 023 584 62 34

Koffie met HeerlijkHeden, woensdag 6 maart 2019

Het is nog geen honderd jaar geleden dat Heemstede en Bennebroek echte bollendorpen waren. Over de verdwenen bloembollencultuur organiseren we op woensdagmiddag 6 maart om 14.30 uur in het Pomphuis een Koffie met HeerlijkHeden. We hebben twee oud-bollenkwekers uitgenodigd om hierover te komen vertellen. Misschien heeft u zelf ook nog wel leuke herinneringen aan de tijd dat bollenvelden in deze regio mede het landschap bepaalden. U bent van harte welkom. Gezien het beperkte aantal plaatsen is het wel nodig dat u zich van tevoren aanmeldt. Dat kan bij Ellen Kerkvliet, 023 538 36 90 of ellenkerkvliet@gmail.com

Lezing over de Kathedrale Basiliek Sint Bavo, donderdag 11 april 2019

De kathedraal aan de Leidsevaart is een beeldbepalend element in het silhouet van Haarlem. Na een jarenlange restauratie, die nog niet afgerond is, is het aanzien veranderd en straalt de kathedraal in een nieuw licht. Hillebrand de Lange neemt heel verrassend de altaarstukken van Jan van Eyck, Rogier van der Weiden en Hans Memling (drie Vlaamse Primitieven uit de 15de eeuw) als vertrekpunt om de Kathedrale Basiliek te begrijpen. Aan de hand van veel beeldmateriaal onthult hij

► *De Kathedrale basiliek Sint Bavo in Haarlem.*

enkele geheimen van dit godshuis en laat ons met een frisse blik kijken naar de monumentale kerk en enkele kapellen die het koor omringen.

Locatie: Pomphuis, Watertoren 2, Heemstede (bij de Nijverheidsweg)
 Aanvang: 14.00 uur
 Kosten: leden HVHB gratis, niet-leden € 5,- (graag vermelden of u lid bent)
 Aantal deelnemers: 20 personen
 Opgeven bij: Joke Dondorp, joke@dondorp.info

Vanaf 28 april 2019 volop aandacht voor Hendrik van den Eijnde

De beeldhouwer Hendrik van den Eijnde werd in 1869 in Haarlem geboren. Vanaf 1922 woonde hij in een zelf ontworpen atelierwoning aan de Willem van de Veldekade in Heemstede. In beide plaatsen, maar ook ver daarbuiten, is werk van Van den Eijnde te bewonderen.

De HVHB en de Historische Vereniging Haerlem vormden samen een werkgroep die al ruim een jaar actief is om alles over deze bijzondere beeldhouwer te achterhalen. Vanaf 28 april wordt zijn honderdvijftigste geboortjaar gevierd met een tentoonstelling, excursies en lezingen.

Data, locaties en tijdstippen zijn nog niet allemaal zeker, maar op de planning staan:

- een tentoonstelling in het ABC Architectuurcentrum in Haarlem met onder meer foto's van het (vernietigde) Van Heutsz-monument in Batavia en het Netherlands Monument in New York, maar ook foto's van zijn werk in onze regio zoals de beelden op de Bronsteebrug in Heemstede of de Houtbrug in Haarlem.
- fietstochten langs beelden en gevelstenen in Bloemendaal, Haarlem en Heemstede
- een diapresentatie over zijn beeldhouwwerk aan het Scheepvaarthuis in Amsterdam, nu het Amrath hotel
- enkele lezingen over zijn werk
- workshops over beeldhouwen in de Hoofdwacht in Haarlem
- excursies naar het Scheepvaarthuis in Amsterdam en naar beeldhouwatelier Bogota in Halfweg

De precieze informatie is in april, mei en juni te vinden in de plaatselijke kranten en op www.hv-hb.nl.

▲ De Troelstanaald, aan de noordkant van het plantsoen in de Kastanjelaan in Haarlem.

Oproep aan oud-medewerkers van de firma Laimböck

We bereiden een artikel en een tentoonstelling voor over de handschoenenfirma Laimböck die vele jaren gevestigd was aan de Herenweg in Heemstede. We hebben al veel mooi materiaal, maar we zouden graag in contact komen met mensen die voor Laimböck gewerkt hebben, ofwel aan de Herenweg of als

thuiswerker. We zijn heel benieuwd naar de verhalen die zij te vertellen hebben en wellicht zijn er in particuliere fotoalbums ook nog mooie plaatjes te vinden. U kunt contact opnemen met Carla van der Stap (cvdstap@xs4all.nl of 06 20 255 293) of Louis Goulmy (louis@goulmy.nl of 06 53 799 374).

Kort verslag Najaarsbijeenkomst HVHB op 8 november 2018

Op 8 november vond de Najaarsbijeenkomst plaats in Het Trefpunt in Bennebroek. Er was een grote opkomst.

► De ongeveer 175 aanwezigen zagen eerst een video van de Hageveldleerlingen Kevin Brouwer, Michiel Dolging, Ties van Griensven en Luuk van Houten. In het kader van de maatschappelijke stage van hun school hadden zij bewoners rond het Wilhelminaplein geïnterviewd over het wonen aan dit plein en de recente herinrichting. De meningen hierover bleken nogal uiteen te lopen.

◀ Op de Open Monumentendagen (8-9 september) konden bezoekers van het Pomphuis deelnemen aan een quiz waarbij de kennis van Heemstede en Bennebroek werd getest met foto's. De winnaar van deze quiz, Nanda Smits-Zonneveld, ontving uit handen van voorzitter Jaap Verschoor de hoofdprijs, een drietal boeken: Heemstede Vooruit!, Groenendaal en Raadhuisstraat & Binnenweg.

► Jaap Verschoor blikt vooruit op de plannen van de HVHB voor 2019. Er komen weer een aantal excursies, we gaan door met de Koffie met HeerlijkHeden (op de foto met

Martin Bunnik) en er worden tentoonstellingen gepland over de bekende Heemstedse handschoenenfirma Laimböck en H.A. van den Eijnde (1869-1939), de beroemde beeldhouwer die in Heemstede gewoond heeft. Maar ook blijft de vereniging zich inzetten voor het karakterbehoud, met accenten op groen en buitenplaatsen. Nieuw is dat er twee maal per jaar overlegd wordt met de historische verenigingen in Zuid-Kennemerland. En ook zal in 2019 de Erfgoedprijs weer worden uitgereikt.

▼ Met Louis Goulmy keken we terug op de geschiedenis van de Herenweg, aan de hand van een presentatie van foto's van H. Schulz over de herinrichting van deze weg in 1926-1928. Na de oude plaatjes werd steeds de huidige situatie getoond via recente foto's van Theo Out. Zo was goed te zien hoeveel er veranderd is aan bomen, gebouwen en inrichting voor het verkeer.

Het hoofdonderwerp van de avond, gepresenteerd door Bennebroek-kenner Martin Bunnik, was verleden, heden en toekomst van GGZinGeest / Vogelenzang. Stichting Vogelenzang dateert uit de jaren '20 van de vorige eeuw toen de Vereeniging tot Christelijke Verzorging van Krankzinnigen en Zenuwlijders op dit terrein een ziekenhuis bouwde. Met een hoofdgebouw, links en rechts daarvan twee paviljoens, rechts voor vrouwen en links voor mannen, en in de zichtlijn van het hoofdgebouw de kerk, de centrale keuken, het ketelhuis en de watertoren was de instelling geheel selfsupporting. Martin Bunnik ging ook in op de organisatie en de wijze waarop de zorg voor de patiënten geregeld was. Op het terrein zijn in de loop der jaren nieuwe gebouwen neergezet van waaruit de dienstverlening van Zorgbalans nu plaatsvindt. De oude bebouwing heeft nu zijn functie verloren en staat leeg of is tijdelijk bewoond.

Park Vogelenzang is de naam van de herontwikkeling van dit terrein. De landschappelijk-historische inrichting vormt daarbij de basis. Het wordt een groen woongebied met appartementen in de bestaande gebouwen (gemeentelijke monumenten) en nieuwbouw; tevens blijft op het terrein de zorgfunctie behouden.

Onze vereniging is vertegenwoordigd in de focusgroep die meedenkt over de ontwikkelingen en houdt in het kader van karakterbehoud de vinger aan de pols, want het behoud van het karakteristieke middengebied met veel groen is een belangrijk element voor de toekomst van het plangebied.

◀ Na afloop was er zoals gebruikelijk gelegenheid tot samenzijn bij een drankje en een hapje. Velen bleven nog lang napraten over wat deze geslaagde avond te bieden had.

▲ Slager Kiewiet in 1963 voor het hoofdgebouw.

Meer lezen over de Stichting Vogelenzang en Park Vogelenzang

GGZinGeest, gemeentelijk monument: www.hv-hb.nl/topic-62

Ellen Kerkvliet. 'Stichting Vogelenzang, ooit een dorp in een dorp', in *HeerlijkHeden* 158, 2013-4, www.hv-hb.nl/pdf/issue-158

Marloes van Buuren, 'Stil toegedekt door het groen, Een serene begraafplaats in het oude duinbos', in *HeerlijkHeden* 150, 2011-4, www.hv-hb.nl/pdf/issue-150

<https://www.bloemendaal.nl/projecten/park-vogelenzang-ggz-ingeest>
www.studiohartzema.com/werken/park-vogelenzang

Illustratieverantwoording

Alexander Breslau, een energieke autoverkoper

Blz. 3 (boven), 5 (onder), 7: *De Revue der Sporten*, april 1913, collectie HVHB
Blz. 4, 6: <https://nha.courant.nu>
Blz. 5 (boven): <https://upload.wikimedia.org>

Herbestemming is redding bollenschuren

Blz. 8: Noord-Hollands Archief, foto Jos Fielmich
Blz. 9: overgenomen van <https://ilibrarianawordpress.com>
Blz. 10 (boven), 11, 13 (onder), 14: foto's Theo Out
Blz. 10 (onder): privécollectie familie Van Maris
Blz. 12, 13 (boven): Noord-Hollands Archief

Heemstedeede loodgieter op Terschelling?

Blz. 15: foto George Visser
Blz. 16 (boven): collectie museum 't Behouden Huys, West-Terschelling
Blz. 16 (rechtsonder): <https://nha.courant.nu>
Blz. 16 (linksonder): foto Marloes van Buuren
Blz. 17 (boven): foto Theo Out
Blz. 17 (onder): collectie HVHB

Rondom de Binnenweg in Bennebroek

Blz. 18: Hoogheemraadschap van Rijnland
Blz. 19 (boven): Teylers Museum Haarlem
Blz. 19 (onder), 20, 21: Noord-Hollands Archief
Blz. 22: kaart Martin Bunnik
Blz. 23, 24 (boven): collectie Martin Bunnik
Blz. 24 (onder): collectie HVHB

Transformatorhuisjes in Heemstede

Blz. 25, 27, 28 (D, F): Noord-Hollands Archief
Blz. 30: <https://bouwtekeningen.heemstede.nl>
Blz. 29 (O): foto Marc de Bruijn
Overige afb. blz. 28, 29, 31: foto's Theo Out

De erfgoedprijs is meer dan een beloning

Blz. 32: foto Michel Bakker
Blz. 33, 34: foto's Theo Out

De Philippinehoeve aan de Slotlaan

Blz. 35, 36 (onder), 37, 38: collectie Astrid Kamps
Blz. 36 (boven): Noord-Hollands Archief
Blz. 39 (boven): foto Johan van Schie
Blz. 39 (midden): foto Marloes van Buuren
Blz. 39 (onder): Puur Makelaars, Heemstede

Werk aan de weg: verbreding Herenweg en Rijksstraatweg

Blz. 40, 41, 43, 45 (boven): Noord-Hollands Archief
Blz. 42, 44, 45 (onder): collectie HVHB, foto's H. Schultsz

Van het bestuur

Blz. 46 (boven): foto Marilou den Outer
Blz. 48: foto Vincent van Buuren
Blz. 50 (boven en links onder), 51 (boven): collectie HVHB
Blz. 50 (links midden): foto Marloes van Buuren
Overige afb. blz. 46-51: foto's Theo Out

Rectificatie artikel '1918: contrarevolutie in Heemstede' (HeerlijkHeden 178)

De Duitse keizer die vluchtte naar Nederland voor asiel was Wilhelm II, niet I. Wethouder J.H.M. van Houten overleed in februari 1919 en niet zoals in het fotobijschrift in 1939.

En de voornaam van zijn collega-wethouder was Hubertus Peeperkorn (1864-1923) en niet Hendrik Peeperkorn, die van 1830 tot 1908 leefde en naar wie een straat vernoemd is.

Nieuw als lid/abonnee

Aerdenhout

Dhr. C.J. van Tienhoven

Bennebroek

Dhr. L.P. van Beek
Dhr. E.J. van Dijk
Dhr. J.D.M. Hageman
Dhr. G.G.J. Klein Velthuis
Mw. S. Stevens
Dhr. J. Verdegaal

Heemstede

Dhr. J. van Andel
Dhr. J.W.M. Braam
Fam. T. Buijs
Dhr. J. Goethart
Dhr. J.M. Hurkmans
Mw. J.M. ten Kate
Dhr. R. Laimböck
Fam. Roos
Dhr. P. Vermeer
Dhr. M. Wingen

Zwaanshoek

Dhr. H. Pluckel

regio • actief
sinds
1956

ERA
REAL ESTATE

**VAN DEN
PUTTEN**
MAKELAARS & TAXATEURS O.G.
ASSURANTIËN-HYPOTHEKEN-BEHEER

NVM

Bronsteeweg 45, 2101 AB Heemstede
Tel. 023-5285412, vandenputten@era.nl
www.vandenputten.com

v.d. Veldt timmertechneiken

v.d. Veldt Timmertechneiken
Voor al uw ramen, deuren en kozijnen

Patrijzenlaan 21
2104 BM Heemstede
T 023-5283225
E contact@timmertechneiken.nl
W www.timmertechneiken.nl

FELIX
HERENMODE

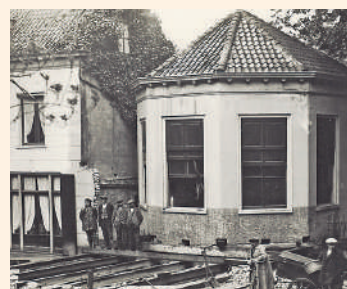
Binnendoor 11 – 2101 JV Heemstede

Activiteiten van de HVHB in 2019

- 27 februari** Lezing 'Buitenplaatsen rond Huis te Manpad' (Pomphuis, Martin Bunnik)
- 6 maart** Koffie met HeerlijkHeden: bollenkwekers (Pomphuis)
- 11 april** Lezing 'Kathedrale Basiliiek Sint Bavo' (Pomphuis, Hillebrand de Lange)
- 15 mei** Lezing over Hendrik van den Eijnde (Pomphuis, Antoon Erfstemeijer)
- 25 mei** Rondleiding Algemene begraafplaats Heemstede (Herfstlaan, Marc de Bruijn)
- 29 mei** Bas Timmermanherdenking Algemene begraafplaats Heemstede (Herfstlaan)
- mei** Koffie met HeerlijkHeden: Laimböck (Pomphuis)
- mei/juni** Tentoonstelling handschoenenfirma Laimböck (Pomphuis)
- 6 juni** Voorjaarsbijeenkomst HVHB (raadhuis Heemstede)
- aug. of sept.** Koffie met HeerlijkHeden (Pomphuis)
- augustus** Wandeling met een gids door Haarlem (P. van Graafeiland)
- 14/15 sept.** Open monumentendagen (thema: Plekken van plezier)
- november** Presentatie over karakterbehoud (Pomphuis)
- 7 november** Najaarsbijeenkomst HVHB (Trefpunt Bennebroek)
- nov. of dec.** Koffie met HeerlijkHeden (Pomphuis)

Zie ook www.hv-hb.nl > Actueel > Jaarprogramma 2019

Alle data en activiteiten zijn onder voorbehoud.

HeerlijkHeden is het kwartaalblad van de
Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

www.hv-hb.nl